

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

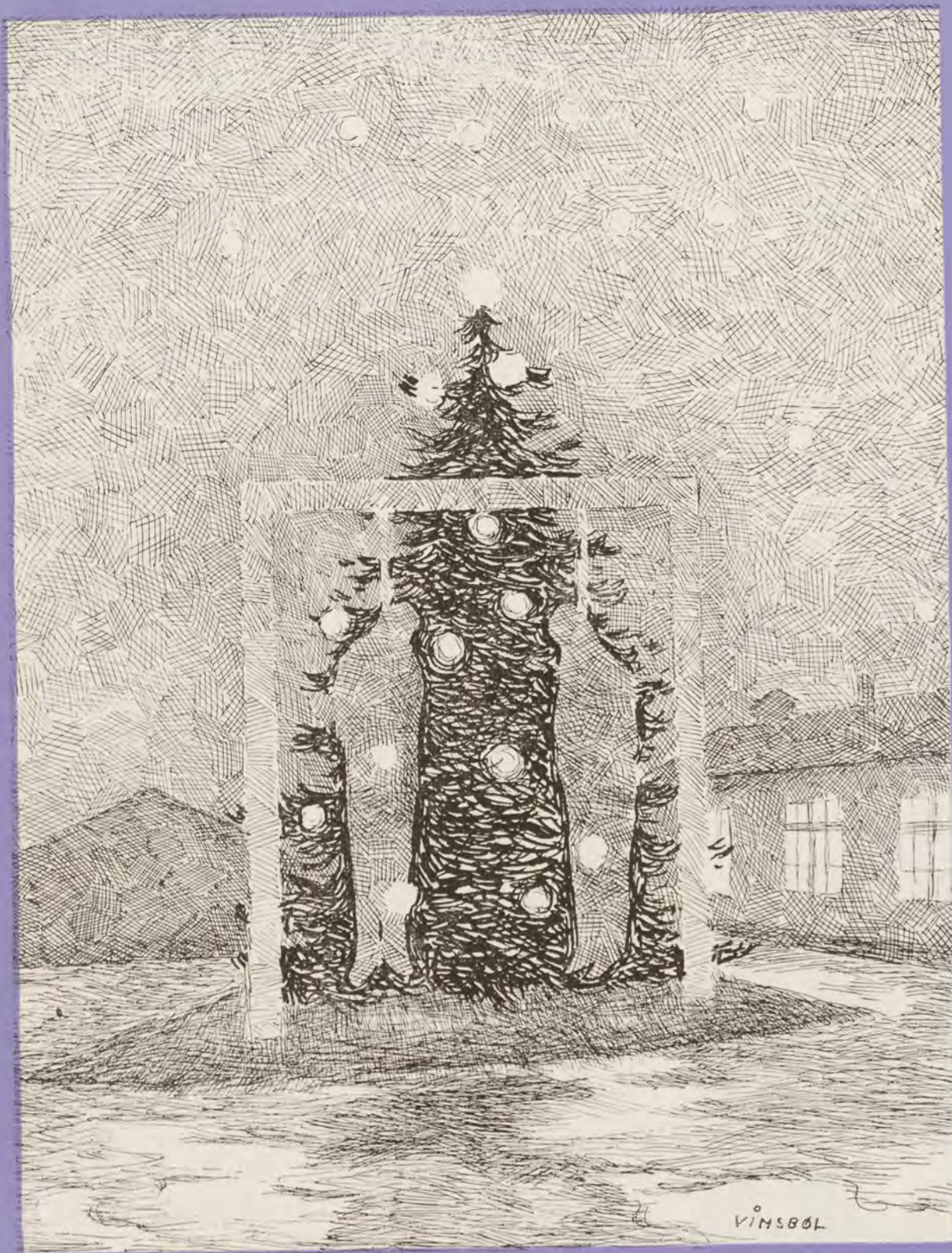
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 12 . DECEMBER 1956
11. ARGANG

UDGIVET AF
KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

JUL. GJELLERUPS
FORLAG
København

CARL ALLER'S
ETABLISSEMENT A/S
CARL ALLERS BLADE

P. ANDERSEN'S EFTF.
Mejerianlæg . Koleanlæg
København-Vanløse

"MØBELTRANSPORT
DANMARK"
Rådhuspladsen 16, V

RINGSTED
MÆLKEFORSYNING

ANDELS-OSTERIET
SJÆLLAND
Ringsted

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.
Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Oberst Fl. B. Larsen, Østerbrogade 28, Kbh. Ø. C. 16.014.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Svend Darling, Hillerød.
Seminarietforstander, cand. mag.
Paul Holt, Aarhus.

Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Aarhus.
Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenl.
Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Aarhus.
Bibliotekar O. Leth, Johnstrupsv. 8,
Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Aarhus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Fabrikant Poul Møller, Skive.
Læge Børge Næsted, Sadolinsgade 9, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.
Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 18 A, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.
Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, Kbhvn. Ø.

Prokurist Otto Schmidt, Kolding.
Dommer K. Thestrup, M F., Herning

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16) Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup. Telefon: Ejbylille *481.

Forsiden: Julen i kz-lejren Sachsenhausen ved Berlin. På galgepladsen rejstes i december måned et pænt juletræ med elektriske lys.

(Se iøvrigt teksten side 249 og 255).

INDHOLD:

Jul bag tremmer og pig- tråd	243
Fem gange jul	249
Juleaften blandt 11 dødsdømte	255
Tidligere fanger om Un- garn	259
Montgomery i Køben- havn	259
Friskt initiativ	261
26 lande hjælper Ungarn	269
De sidste dage i Dachau	271
For 12 år siden	275
De danske flygtninge på skovarbejde i Sverige	287
Tyskland bag kulisserne	297
Tysk propaganda i Nord- slesvig	303

Idet vi ønsker en god jul og et lykkebringende nytår beder vi alle bladets venner modtage vor hjerteligste tak for trofast følgeskab i 1956.

REDAKTIONEN

Jul bag tremmer og pigtraad

— Sikke en jul, vi skal få i år, hvis vi kommer ud til juleaften, sagde min cellekammerat i Vestre Fængsels tyske afdeling til mig nogle dage før julen 1943.

Jeg havde siddet fra 12. november 1943, og min cellekammerat Per havde siddet lige fra 29. august 1943.

— Ja, hvis man kan bilde dem ind, at man egentlig ikke rigtig har lavet noget, svarede jeg, så slipper vi måske ud til juleaften.

Det lykkedes ikke for nogen af os at slippe ud til juleaften, men det lykkedes derimod for en del andre fanger, og dette, at nogle slap ud, gav jo en vældig spænding i dagene op mod jul, for når han og hun kunne slippe ud, så kunne jeg måske også være heldig. Sådan var tankerne prægede af spændt forventning.

Juleaftensdag om eftermiddagen blev både Per og jeg kaldt ud på fængselsgangen. — Vi var meget spændt på, hvad det gjaldt, og vi blev begge meget glædeligt overraskede, da vi fik ordre til hver at tage en stabel bibles og påbegynde omdelingen hver på sin side af etagen.

Under omdelingen gentog det samme sig i hver enkelt celle: Fangevogteren stak nøglen i celledøren, drejede nøglen rundt og lukkede op, og nu rettedes et par, to

par eller tre par urolige øjne imod os. Det var så tydeligt, at hver enkelt fange var ængstelig for, hvad hvert nyt besøg i cellen ville bringe.

I hver af cellerne gik jeg hen til cellens beboer eller beboere og sagde: — Goddag! Jeg er selv fange, men jeg har fået lov at omdele danske bibles. Hvis du (I) ønsker det, kan du (I) få een. Den skal blot forblive her i cellen.

Jeg havde den glæde, at alle fangekammerater tog imod. Enkelte endda med glæde, nogle modvillige, andre tilsyneladende uden større interesse.

Det er fortalt mig, at biberne var en gave fra fru Aller, og at

Alle fangekammerater tog mod en bibel, nogle endda med stor glæde.

BRØDRENE ANDERSEN

KONGELIG HOF-LEVERANDØR
ØSTERGALE 7-9 - KØBENHAVN

Danske Farve-og Lakfabrikker

AKTIESELSKAB
KØBENHAVN F.

Thomas B. Thrige

ODENSE KØBENHAVN ¼

tilladelsen til at uddele dem var fremskaffet af biskop Fuglsang-Damgaard.

Klokken 3 om eftermiddagen begyndte uddelingen af julemaden. Den bestod af et stykke stegt torsk med kartoffelsalat, og klokken 6 fik hver et kogt preserveret æg og en lille pose bolsjer.

Per havde fra sin kone fået et lille bitte juletræ, ca. 25 cm højt. Selv havde jeg fra min kone fået en lille juledekoration. Den forærede jeg til en anden celle, hvor kammeraterne var helt uden julepynt.

Per og jeg tændte tidligt på aftenen juletræet, som vi stillede på celledet. Den ene af os læste juleevangeliet, og af en sangbog, som Per havde skaffet sig, begyndte vi at nynne på julens salmer.

Jeg havde en vældig lyst til at bede overvagtimesteren om tilladelse til ude i fangegangen at synge: "Glade jul, dejlige jul" for alle i fængslet, men to ting holdt mig tilbage fra at spørge, nemlig en vis ængstelse for, at jeg ikke ville få lov, samt den omstændighed, at jeg ikke er solo-sanger.

Men så klarede vi situationen på anden måde, for da Per og jeg opdagede, at der ikke blev skredet ind mod vor nynnen julesalmer, sang vi til sidst frit og frejdigt både den traditionelle "Julen har bragt velsignet bud" og "Glade jul, dejlige jul", og naturligvis glemte vi heller ikke at kalde på den længselsfuldt ventede fred på jorden ved at synge "Dejlig er jorden". Der var ganske vist ingen af os, der syntes, at jorden var dejlig, set her fra cellen, men vi vidste, at den kunne blive dejlig, hvis juleevangeliet fik indpas hos alle.

Dagen efter, altså juledag, havde Per og jeg to dejlige oplevelser

gennem to hilsener fra andre fanger. Sagen var nemlig den, at Per var ret dygtig til at sludre med fangevogterne, og ad denne vej lykkedes det ham at skaffe os begge arbejde udenfor cellen, hvorved vi kom i forbindelse med mange forskellige fanger, bl. a. også med vore nærmeste naboer, et ægtepar fra Fredericia, der nok sad i celle, men ikke helt på samme måde som vi andre. De kunne f. eks. jævnlige modtage besøg i selve cellen.

Juledag fik Per og jeg en hjertelig tak fra dette ægtepar for vor julesang. Den havde gjort så godt,

Vi tændte juleaften et træ, der vel var 25 cm højt.

sagde de, og hjulpet dem til at opleve julen — trods alt.

Den anden glædelige oplevelse var, da en medfange under vort rengøringsarbejde på gangen stak mig en lap papir, hvorpå stod en slags beskrivelse af hans juleaften. Han fortalte på papirlappen, at han havde været så bedrøvet og havde tænkt, at det var helt umuligt at fejre jul her i fængslet. Han havde på Nørrebrogade i Køben-

havn deltaget i likvideringen af en stikker samt haft lager af skydevåben, og han kunne således når som helst regne med en hurtig afstraffelse. Til slut stod på sedlen: "Så gik døren og, og ind trådte du med en bibel. Jeg læste og læste, jeg følte mig så rig. Ja, jeg fik rigtig en god juleaften, og jeg vil aldrig glemme dit besøg."

Mellem jul og nytår kom Per ud, og efter nytår blev jeg sendt til Horserød-lejren. Det, der optog alles sind her ved vor ankomst, var den lige fejrede jul. Man havde fået ganske god julemad, og den tyske lejrkommandant havde i sin juletale sagt, at kom han i lejr, ville han håbe, at han måtte få det blot tilnærmelsesvis så godt, som de danske fanger i Horserød havde det. Sensationen i denne tale var naturligvis, at lejrkommandanten julen 1943 egentlig havde erklæret, at han ikke selv troede på nogen tysk sejr, samt at han var klar over, at efter krigen ville SS-erne blive fanger.

Den 20. januar 1944 blev 66 danske fanger fra Horserød samt 11 fra Vestre Fængsels tyske afdeling deporteret til kz-lejren Sachsenhausen ved Berlin.

De første 14 dage var vi i en isoleringsblok, og selv om det var forbudt, kom vi undertiden i samtale med danske kammerater, der var kommet til lejren en måned før os. De var kommet dagen før juleaften, og det, der især optog deres sind, var dette, at deres første oplevelse i det fremmede var at skulle holde jul i tysk kz-lejr.

Selv slæbte vi os gennem de mange, lange måneder i en tilværelse, hvor sult, stokkeslag, spark og hængninger hørte uløseligt med til tilværelsen i lejren.

Håbet om at måtte komme hjem

AKTIESELSKABET
BEAUVAIS
Kgl. Hofleverandør

Aktieselskabet

HERTZ GARVERI & SKOTØJSFABRIK

JAGTVEJ 211

KØBENHAVN Ø

Lysberg & Hansen A/S
Kgl. Hofleverandør
Kgl. svensk Hofleverandør

**^A/_S Lysberg, Hansen
& Therp**

Telefon Central 4787

Bredgade 3

København K.

Vi levede nu en tilværelse, hvor sult, stokkeslag og hængning hørte uløseligt med til tilværelsen i lejren.

i løbet af sommeren holdt dog modet i os. En kammerat iblandt os havde visse synske evner, og han lovede os ganske bestemt, at vi skulle komme hjem til Danmark den 21. juni 1944. Han lovede os endvidere, at afviklingen af lejren skulle foregå på den måde, at en skønne dag kom der en mand ind i lejren med et hvidt Røde Korsflag i hånden og meddelte, at nu havde Tyskland kapituleret og Røde Kors derfor overtaget lejren. På det sidste punkt fik han jo omtrent ret, men jo ikke på det første.

I November var vi helt sikre på, at nu vilde det store ske, der skulde bringe os friheden, men da vi så kom til december måned, uden at det ventede var sket, begyndte vi at affinde os med at skulle holde jul i lejren.

Fra vore familier i Danmark fik vi midt i december gode julepakker, og fra den danske kirke i Berlin fik jeg en pakke med julelys og juleløbere til danskergruppen.

Fra alle fabrikker søgte fangekammerater at tage noget med hjem til blokkene for at pynte op og skabe julestemning. Selve feberens op mod jul syntes at arte sig nogenlunde ens; for de mange nationaliteter, der var repræsenteret i fangernes kæmpeflok, havde alle den feber, der også herhjemme griber store og små, rige som fattige op mod jul.

At organisere fra fabrikken, hvor man gjorde slavearbejde, anfægtede ikke samvittigheden hos nogen. Problemet var at få julesagerne fra arbejdspladsen til blokken, altså også gennem porten med det strenge eftersyn. Flere gange op og mod jul blev marchkolonnerne standset ude på vejen. SS-er gik i gang med at kropsvisitere hver enkelt. Det blev nu benævnt med et mere fladt ord, nemlig Filzning. Trods fangevogternes energi, lykkedes det kun sjældent for dem at finde noget, der var organiseret.

Hver morgen afgik i julemåneden store "Himmelfartskommandoer" til Berlin, hvor fangerne skul-

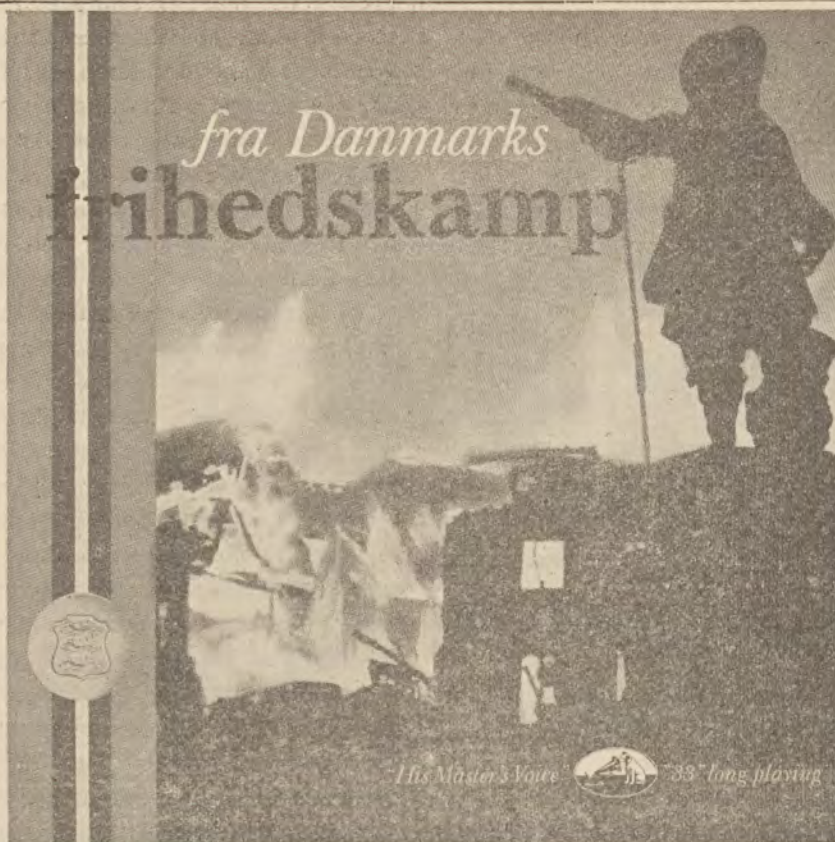
le deltage i oprydningsarbejderne efter de store bombardementer af Tysklands hovedstad. Det var under dødsstraf forbudt himmelfartsfolkene at tage noget som helst imellem murbrokkerne, og selvfølgelig var der nogle, der overtrådte forbudet. Hver aften stod der derfor en hel række uden for lejrførens kontor. Mange af dem fik stokkeslag, mens andre fik hængt et skilt på maven, hvor der stod ordene: "Räuber" eller "Plünderer". Disse fanger kom til at opleve juleaften et bedre sted end i lejren.

I de dansk-norske blokke gjorde vi store juleforberedelser. I min egen blok stillede vi et program op, som omfattede 11 punkter. Men det skulle vi ikke have gjort, for det kom lagerälteste (lejrældste) for øren, og han krævede programmet forelagt til godkendelse med det resultat, at han erklærede, at vi måtte være forrykte, siden vi ville høre juleevangelium, synge julesalmer og holde taler, når tyske soldater lå og forblødte på slagmarkerne.

Nå, men nordmænd er ikke så lette at slå ud. Mange af dem havde flere års erfaring i fangenskabstilværelsen, og de meddelte så, at julefesten var aflyst, men underhånden blev det antydnet, at vi bare ville gennemføre alt det planlagte alligevel, blot give det præg af det improviserede.

Vi fik faktisk en god juleaften. Odd Nansen, arkitekten fra Lysaker i Norge, en søn af den kendte Fritjof Nansen, gjorde et stort arbejde med at omdanne vor blok til en norsk fjeldhytte. Med en gruppe af danske kammerater indøvede jeg i tiden før juleaften en del danske sange, som vi sang flerstemmigt juleaften.

Eet punkt i julehøjtideligheden

Pladen om Danmarks Frihedskamp kan stadig leveres.

Lad denne dokumentariske skildring indgå i Deres diskotek.

"HIS
MASTERS
VOICE"

VITROHM

ELEKTROTEKNISK FABRIK
Aktieselskab

Linde allé 40

København-Vanløse

MILCO

Frederiksholms Havnevej 12

København SV

GYLDENDALSKE FORLAG A/S
Klareboderne

faldt dog bort, nemlig præsternes juletale. Det var planlagt, at de 4 norske præster, som selv var fanger, skulle læse juleevangeliet i hver af blokkene og holde en kort juleprædiken, men da der var udtrykkeligt ekstra forbud særlig mod juleevangeliet, blev planen opgivet.

Juleaften forærede vi vor lejr-
mad til ungdomsblokkene, hvor
man var meget glad for denne eks-
tration. Selv smurte vi hver især
nogle stykker mad fra julepakker-
ne, forærede noget af det til sær-
ligt trængende, satte resten på bor-
dene og legede så jul med julebord.

Rejseleder Berg Hansen meddelte nu, at egentlig skulle højesteretsdommer Stang fra Oslo tale, men nu ville han selv gøre det — for han havde større anciennitet i kriminaliteten, tilføjede han med lune. Derefter rejste den norske digter Arnulf Överland sig og læste det digt, der nu næsten er blevet klassisk berømt, "Jul i Sachsenhausen".

Der var noget fængende ved ham, som han stod der, lille af vækst, firskåren og med en stemme, der klang fast, men ikke hård. Det var tydeligt, at han var eet med sine landsmænd gennem lang tids kamp mod okkupanterne.

*»Et juletræ er tændt på
galgebakken!
Vi sitter bænket ved vor
suppeskål,
og dufter stille af den sure kål, —*

*En mand blir løslatt,
ind kommer der en hundredtallig
flok.*

Når blir det nok?

*Der går en vei til frihet —
skorstenspiiben!
Det er et hverdagsblad av vor
historie,
en alfarvej i revier og
krematoriet!«*

— — —
Ja, de havde rejst et juletræ for os i lejren. Vi var alle glade for juletræ, men vi kunne ikke lide, at det var rejst der, hvor de hængte vore kammerater.

Efter anmodning fra mine danske kammerater holdt jeg en jule-
tale og takkede nordmændene for
deres kamp mod nazisterne, og en

norsk dyrlæge holdt en svartale og
hyldede det danske folk, som han
havde lært at kende særlig godt
under studieårene i København.

En time senere end sædvanligt
ringede lejr-klokken, hvorefter ly-
sene i blokkene blev slukket. En
ekstratime havde vi fået til at hol-
de juleaften.

JOHS. FOSMARK

Fem gangen jul i fengsel og fangeleir

Allerede den 9. april 1940 arresterede tysk gestapo den norske redaktør Sigvard Strandsted, der som storrapporter havde sin bopæl i Berlin.

Strandsted kom først i fængsel, senere i kz-lejr og kom således til at fejre jul 5 gange i fangenskab. Han fortæller her om den største af alle årets glædesfester under de særlige forhold.

Når man reiser med høyba-
nen på öst-vest-linjen i Berlin,
kommer man tett forbi det store
og eldgamle varetekt-fengslet i
Lehrter Strasse. I min Berlin-tid
reiste jeg ofte denne vei, og var
det juleaften, måtte jeg alltid la
blikket streife de lange rekker
av bitte små tilgittrede vinduer
i fengslets tre etasjer. Det var
julestemning overalt, lysende
juletrær i forretningene og på
de åpne plasser, pakkeslepene
mennesker og strålende og for-
ventningsfulle barneøyne. Men
fengselsfasaden så i all sin dy-
sterhet ut som den ville stenge
all julestemning ute. —

JULEN 1940 satt jeg selv bak
et av de små tilgittrede vin-
duer i varetekt-fengslet i Lehr-
ter Strasse. Når jeg stod opp på
sellens eneste vaklende stol og
strakte meg det jeg formådde,
kunne jeg juleaften se fullstop-

pede høybanevogner fare avsted
med travle mennesker, som var
underveis under forsøket på å
gjøre det best mulige ut av den-
ne krigsjul. Jeg husker at jeg
slog sentimentaliteten vekk un-
der konstateringen av det be-
drøvelige i, at livet derute tilsy-
nelatende gikk sin vante gang
uten meg. Altså var jeg over-
flødig. Allikevel var jeg oppfylt
av en tilfreds følelse. For i de to
kommende dager ville jeg i et
hvert fall være fri de stadig mer
enerverende forhør. De var etter
hvert blitt lengere og skarpere.
Etter noen timers forhør kom
det én ny uthvilt og mett etter-
forsker og overtok avhøringen,
mens jeg måtte sitt der trøtt og
sulten og med den ytterste akt-
pågivenhet søke å unnvike de
mange snarer som snedig ble
lagt for meg. Jeg hadde adskil-
lig å skjule — men det tynget
langtfra min samvittighet, det
falt meg derfor lett å lyve.

THOR

DEN BEDSTE VASK

TELF. ÆGIR 4001
(fyrre-nul-et)

^{A/S} KEMITHOR

THOR'S KEMISKE FABRIKKER ^{A/S}

THORAVEJ - KØBENHAVN NV

^{A/S} Magneto

JAGTVEJ 155 D . KØBENHAVN N

— Når jeg stod op på sellens eneste vakkende stol og strakte mig det jeg formådde, kunne jeg juleaften se fullstoppede høybanevogner fare avsted med travle mennesker.

Men skuffelsen fra noen dager i forveien kom med visse mellomrom snigende inn over meg. Min forsvarer hadde av statsadvokaten fått utvirket, at jeg

skulle få en dansk Røde Kors-pakke inn i sellen til jul. Alt var ordnet av det svenske gesandtskap, som dengang varetok de norske interesser i Tyskland,

pakken stod og lyste mot meg med sitt røde kors, da jeg var blitt hentet ned i et av fengselskontorene. Jeg ble forelagt noe til underskrift som var rablet ned på et stykke papir om at tollen for pakken kunne trekkes fra de penge som jeg ved innleveringen hadde på meg og som nå stod på fangekontoen. Jeg skrev under og bad om pakken. Pakken, nei, den skulle tilfalle nazistiske kvinners nødhjelp, fengselsdirektøren har nedlagt strengt forbud om noe ekstra til folk som er havnet bak fengslets murer. Tyskland er i krig. »March ab!«

Juleaftens formiddag hadde fengselsprest Ohm, en hvileløs mann, vært innom min selle. Han beklaget at han ikke kunne overkomme å holde juleaftens gudstjeneste i varetektsfengslets kirke, han hadde ennå et varetektsfengsel i Moabit å betjene, men først og fremst det store straffefengsel Plötzensee, en straffeanstalt på en middelstor bys størrelse. Her fandtes bl. a. dödssellene, hvor det nå i krigens tid stadig satt dødsdømte. Presten fortalte, at han ofte natt etter natt måtte bistå de dødsdømte med trøst og bøn i livets sidste timer.

I hovedkorridoren i første etasje stod et juletræ med aldri blafrende elektriske lys, kaldt og avvisende som de nøkleknipperaslende fengselsbetjenter. Vi fikk bare passere dette juletræet til og fra lufteturene om morgenen, selve juleaften fikk vi ikke se det. Og forøvrig kom ikke min første juleaften i fangenskap til å skille seg ut fra vanlige aftner i fengslet, bortsett fra en bitte liten varm pølse

VIRSBØL

Hammer's Restaurant

LUFTHAVNEN

TELEFON *50 11 12

Ved avisen — ved radioen — når ferierejsen
planlægges — når lektierne skal læses

FØLG MED PÅ EN

Globus

HASSING

American Tobacco Co. $\frac{1}{8}$

Hugo Dorph

TAASTRUP

— denne juleaften kom ikke til å skille seg ut fra vanlige aftner i fengslet, bortsett fra en bitte liten varm pølse ekstra.

ekstra til den utilstrekkelige aftensmat. Det var for å gå til sengs med den samme graven-de sult som vanlig, en sult som jeg prøvde å døyve ved å drikke vann.

Første juledag kom jeg allerede kl. 8 med på første gudstjeneste-hold. En eldre, pensjonert sogneprest måtte holde juledagsgudstjeneste for tre fulle kirker, da fengslet var overfylt. Det var en utmerket prest, han fikk i godt innpakke de vendinger fortalt at fengselsmisjonen med sine besøk og julegaver ikke lenger kunne nå frem til oss.

EN neste jul var jeg havnet i straffefengslet Tegel for soning av en i mellomtiden idømt straff på 10 ½ måned. Her var det militær-strengt, her satt jo folk som hadde begået allslags brøde og sonet sin tilmål-

te straff, politiske og kriminelle, grove og mindre grove forbrytere. Presten her hørte til den nazistiske kirkebevegelse »Deutsche Christen«, hvorfor han alltid begynte sin preken med oplesning av siste krigskommuniké, talte noen ord om tysk jord og blod og bad en bøn for »der Führer«, som var sendt av Gud og som Vorherre ble anmodet om å lå føre det tyske folk gjennom alle vanskeligheter. Også her var fengslet overfylt, så presten måtte holde en hel rekke gudstjenester, den jeg kom med på begynte kl. 14.

Det var allikevel stemningsfullt i denne fengselskirken, både søndags og særlig nå juleaften. Det stod et juletræ opp i koret. Stemningen skapt av sangen, som vel bare få kirker derute kan oppvise maken til. Vi fikk utlevert salmebøker ved inngangen, og jeg har aldri hørt slik kraftfull og virkelig god salmesang noe steds. Det var mange praktfulle stemmer iblant, man hørte tenorer, barytoner og basser stige som klare parallelstemmer, mens de jevne med-sangere dannet en mørk, hölgende lyd-bakgrunn i det store kirkerom. Til avveksling fra den trange selle følte man seg her som i et samfunn blant alle stemmene, hvis eiere man i en fengselskirke med bås-system som i en stald slett ikke kan se. Bare galeriet i bakgrunnen er synlig, når man dreier hodet, og deroppe sitter et par fengselsbetjenter med revolvere i beltet og passer på den farlige menighet.

Og så ble det virkelig litt ekstraforpleining om aftenen, to korte, tykke pølser med kartof-

felsalat, bare ikke nok til at jeg kunne glemme sulten.

DERETTER fulgte min første Sachsenhausen-jul. Den ble en overraskelse, fordi noen norske sildeeksportører hadde sendt endel tønner spekesild og fått utvirket tillatelse til å få disse inn i leiren. Det ble to spekesild til hver nordmann julekvelden, dertil kartofler som vår omsorgsfulle barakkesjef (en kommunistisk tysk fange, Fritz Richard) hadde fått den SS-ledede og ellers alltid utsolgte leir-kantine til å selge til norskebarakken. Vi klarte alle hver våre to digre spekesild og en liten haug med kartofler. Og for første gang på to og et halvt år følte jeg meg denne aften fullstendig mett. Det kom virkelig litt julestemning over oss, tross at leirledelsen hadde forbudt all sang og tale, naturligvis fremforalt av religiøs art. — Gode nazister feirer vintersolverv og intet annet.

Ved neste juleaftensfeiring i Sachsenhausen hadde matforholdene bedret seg betydelig for nordmennene. Pakkeforbudet var opphevet. Etter noen få norske Røde Kors-pakker fikk vi nå både svenske og danske. — Særlig var disse siste rikholdige med meierismør, ost, pølse og meget annet, hjertevinnende gaver fra »et yndigt land«, fra »ædle kvinder, skønne mö'r«. Og så levet vi denne jul i håpet om at det skulle bli siste krigshjul. Men det ble det jo ikke.

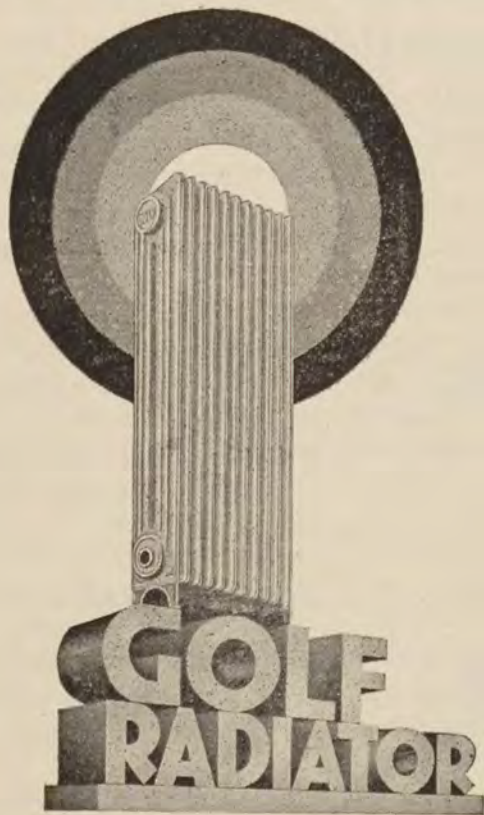
Det kom en tredje Sachsenhausen-jul med »juletræ på galgebakken« som Arnulf Överland sier i sitt dikt. Nordmen-

Nordisk FIAT ^{1/5}

GRIFFENFELDTSGADE 22

KØBENHAVN N

H. HOLLESENS FABRIKKER
KØBENHAVN - RANDERS (A/S DANAR)

nene var nå blitt talrike, og mange dansker var kommet til. I enkelte barakker var nordmenn og dansker sammen og feiret jul, som med hensyn til mat ble langt bedre enn den foregående. Men det var som det falt en skygge over denne julen, for kanskje mesteparten var begynt å tvile på om det ble den siste. Vestmaktens offensiv var standset opp og tyskerne gjorde

djerve motthug. Selv om det ikke var lempet på forbudet mot å synge og holde taler, var leirledelsens strenghet sluppet noe av, den visste jo hvor det bar hen, og mangt og meget ble sagt og sunget rundt om i de norske og danske barakkene denne juleaften, som virkelig ble mitt femårige fangenskaps siste.

SIGVARD STRANDSTED

↳

Juleaften blandt 11 dødsdømte nordmænd

Oslopræsten Dagfinn Hauge skaffede sig adgang til de norske frihedskæmpere, der sad fængslet på Akershus. I sin gribende bog: "Sådan dør mænd" giver han en række nærbilleder af de følelser, der boede i hans landsmænd.

Vi bringer her et kapitel af bogen, der skildrer Hauges samvær med 11, der var dømt til døden af tyskerne.

Det blev jul i Norge også det år. Men den tid ind under jul var mørk og tung, fyldt af forfærdelig spænding.

Den 7. december var elleve mand fra Stavanger og Rogaland blevet dømt til døden: Carl Johan Oftedahl, Borgen Bøe, Karluf Bøe, Georg Fjellberg, Thomas Fjermestad, Georg Helland, Ejnar Hoseth, Martin Jacobsen, Olav Ragnvald Ols-son, Johann Nilsen og Arndt Plesner Pedersen.

De norske forsvarere gjorde, hvad de kunne, men det var ikke til at komme udenom: Tyskerne havde nu engang bestemt, at der skulle fældes dødsdomme. Grundlaget for anklagen var for flere af de dømtes vedkommende mere end spinkelt. Men allerede den gang var det med grundlaget noget underordnet. Der var ikke

spørgsmål om ret eller uret. Der var spørgsmål om tysk krigsførelse.

Der var som sædvanlig sendt ansøgning ind om benådning, og afgørelsen kunne ventes i dagene før jul.

Men der skete intet. Måske var der alligevel håb? I juledagene kunne der i hvert fald ikke ske noget. Vi var derfor trods alt temmelig lyse til sinds. Jeg prøvede at glemme samtalen med Tobinski. Det var jo juleaften.

VI sad i fængselskirken og ventede på fangerne. Mine udmærkede hjælpere fru Gudrun Collet og frøken Agnes Kionig, havde særlig anstrengt sig for at gøre juleaften skøn. Et pragtfuldt juletræ med mængder af brændende lys stod på alteret. På hjemlig vis var julepakkerne anbragt under

træet, så mange der kunne være. På bænkene lå sangbøger med julesalmer til alle fangerne. Frk. Kionig havde sandelig fået kommandantens tilladelse til at være til stede. Vi var vist mindst lige så forventningsfulde som fangerne.

Der lød taktfaste skridt på trappen. Døren gik op, og fangerne marcherede ind. Vi tog imod dem og bød dem velkommen. De standsede lidt overrasket foran det lysende juletræ. Modsætningen til den grå tristhed i cellen var overvældende.

DER kom de elleve. Håndtrykkene blev ekstra faste. De smilte: "Det må være et godt tegn, at det varer så længe." Helland trykkede min hånd, så jeg kunne mærke det hele aftenen: "Nu har jeg fået den fred, som overgår al forstand!" Det var, som selve julefreden fulgte ham.

Alle var på plads, og orgeltonerne fyldte kirken. Tankerne bares bort og standsede i et lunt lille hjem et sted i Norge. Der var alt beredt til fest, men der bliver noget vemodsfyldt over julen der i år. Der mangler en ved julebordet. Kendte juletoner lokker minderne frem et efter et.

Vi ønskede hverandre vel mødt. Vi kan ikke altid fejre jul, som vi helst ville. Rammerne kan skifte. Men juleevangeliet og salmerne er de samme. Og fremfor alt: Han, som er festens midtpunkt, er den samme. Han kan lukkes ude foran en lukket hjertedør, men aldrig foran en fængselsdør. Om ham vil vi samles i aften. Lad os nu sammen med de tusind norske hjem synge vor julesang: Kimer i klokker, ja kimer for dag i det dunkle...

SOM de sang! Det var, som alt det, der boede dybest i dem,

REOFON

KONGELYSVEJ

GENTOFTE

BAADH & WINTHERS EFTF.

Købmagergade - København K

UDDEHOLM $\frac{1}{2}$

LYGTEN 5 . KØBENHAVN NV

ÆGIR 4686

$\frac{1}{2}$ Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise

KVÆSTHUSGADE 1

KØBENHAVN K

$\frac{1}{2}$ ERLA - Gl. Køgevej 75

fandt udtryk i julesangen. Så læste vi juleevangeliet. Fængslet med alle prøvelserne — de dødsdømte, som vi havde i vor midte, længselne — alt gjorde bare evangeliet endnu rigere: Eder er i dag en frelser født ...

I juleandagten fortalte jeg om ham, som for over 100 år siden sad fængslet nede i Rådhusgaden lige ved Akershus. Juleaften kom en ven for at besøge ham. Han blev nægtet adgang, og nok så mismodig går han hen foran fængslet og ser op til vinduet for om muligt at få et glimt af vennen. Længe går han sådan frem og tilbage. Da ser han en skygge i vinduet. Han forstår, at Hauge har set ham. Lidt efter kommer et brændende lys op i vinduet. Han ser en hånd med en saks, som klipper vægen, så lyset brænder klarere. Det var fangens julehilsen.

LAD nu et løftet lys være hilsen mellem alle nordmænd i aften, dem her og de derude, os i hjemlandet og dem langt borte. Lad det lyde fra celle til celle, fra hus til hus, fra land til land: Løft dit lys højt! Lad det brænde klart! Lad lyset gerne symbolisere alt, hvad der er godt, alt, hvad der er ære værd; men lad det først og fremmest være et billede på selve juleevangeliet og ham, som fødtes julenat. I den mørkeste nat er tændt et lys: Jesus Kristus.

Vi sang den ene julesang efter den anden. Ind imellem var der solosang og violinmusik med orgelledsagelse. Også den aften måtte der siges lidt om Norge, og aldrig har vel Casparis sang: Norge, mit Norge, haft mere taknemlige tilhørere.

En time havde vi fået til vor julefest, og en time går hurtigt. Vi

måtte i lag med pakkerne under træet. Det er vist længe siden, en julegave havde fremkaldt en sådan jubel. De mindste småting bliver begivenheder i fængslet og aller mest på en juleaften. Vi gik rundt i kirken og småsnakkede. Vist var der alvor over drengene, men ikke dyster alvor. Stemningen var alligevel lys.

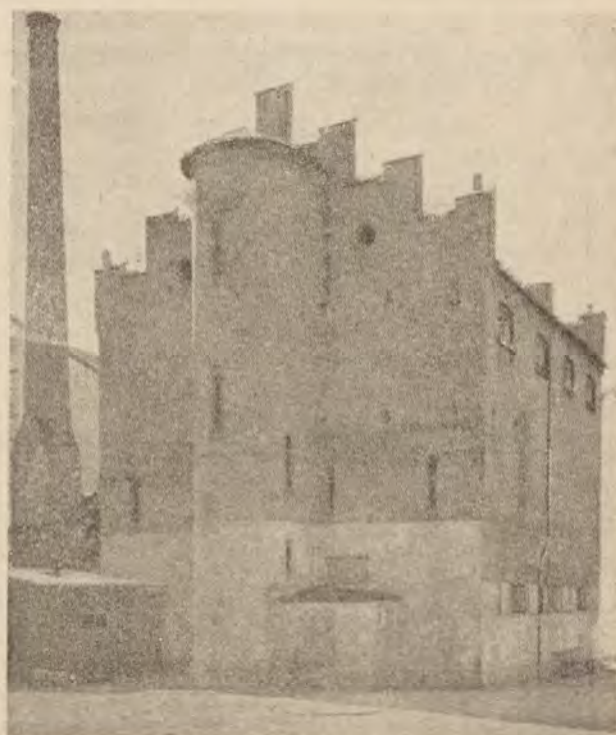
Endnu havde vi tid til at synge, og julesangen steg igen, mandig og kraftig. Da vi så sluttede med: Gud signe vort dyre fædreland, var det, som alt samledes i en varm bøn for vort land, vort Norge, som også på denne juleaften stod klædt i sit vinterskrud, men som midt i sin skønhed bar sorg i sindet.

En for en gik fangerne forbi os. Et tavst håndtryk siger meget, som ikke kan siges i ord.

Men elleve unge nordmænd havde holdt deres sidste julefest her.

Denne plads på Akershus blev brugt som eksekutionssted i vinteren 1944—45. — Man regner med, at henimod 40 nordmænd mødte døden her.

"Tårnet". De fire vinduer øverst viser, hvor cellerne ligger.

HJALMAR JOENSEN ^{A/S}

OFFSET-TRYKKERI . KARTONNAGEFABRIK

PRAGS BOULEVARD 45

TUXHAM ^{A/S}

TREKRONERGADE 122

KØBENHAVN-VALBY

FREDERIKSBERG HANDELSBANK

Aktieselskab

NORDISK OLIEFYR

Jagtvej 101—103

Telefon Ægir 2892

København N

Dækko.

PRESENNING KOMPAGNI A/S

Glentevej 49—51 . København NV

Ålborg Århus Esbjerg Frederikshavn Herning Horsens
Kolding Nykøbing F Odense Randers Rønne Sønderborg

S. FRIEDLÆNDERs EFTF.

St. Kongensgade 63, København K

PARFUMERIE BOURJOIS A/S

Høffdingsvej 22

København-Valby

Tidligere fanger fra besættelsestiden udtaler beundring for det ungarnske folk og fordømmer russisk terror.

De voldsomme begivenheder i Ungarn har selvsagt rystet tidligere kz-fanger. Mange har deltaget eller ledet indsamlinger til det nødstedte ungarske folk ud fra den betragtning, at vi selv har prøvet at lide under barbari og anvendelse af voldsmetoder. Mange har deltaget i protestmøder på arbejdspladser eller i foreninger.

Der foreligger til dette øjeblik udtalelser fra to fange-foreninger, nemlig Dachau-klubben og landsforeningen Gestapofangerne.

Dachauklubbens udtalelser foreligger fra et ekstraordinært bestyrelsesmøde, afholdt den 23. november i København.

Udtalelsen lyder sådan:

Som tidligere kz-fanger udtaler vi vor harme over og afsky for den sidste tids begivenheder i Ungarn, hvor en stormagts overvældende våbenmagt på "anmodning" af en indsat quislinge-regering lader tusinder af mennesker lide og dø på grund af disses simple krav om selvbestemmelsesret.

Særlig oprørende finder vi det, at nazistiske metoder som massearrestationer, deportation o. lign. påny er taget i anvendelse.

P. b. v.

Svend Busk,
formand.

Gestapofangerens udtalelse er vedtaget på et repræsentantskabsmøde i Fredericia den 25. november.

Foreningen udtaler:

"Landsforeningen Gestapofangerens repræsentantskab samlet til møde i Fredericia den 25. november 1956, udtaler sin dybeste be-

undring for det tapre ungarske folk i dets frihedskamp. Vi fordømmer russernes bestialske terror i Ungarn og deres overtrædelse af menneskerettighederne ved stadige arrestationer og deportationer af folk, der har kæmpet for deres fædrelands uafhængighed, ligesom vi fordømmer deres vægring ved at lade Røde Kors bringe lindring til de overlevende ofre."

Montgomery hos modstandsfolk i København

En kreds af modstandsfolk samledes fredag den 23. november på hotel d'Angleterre til en middag, hvor feltmarskal Montgomery af Alamain var hædersgæsten.

Deltagerne havde som en ren undtagelse fået lov til at tage en søn med, forudsat, at han var fyldt 16 år. Ordningen var af ret forfriskende art og klog, da det jo ikke er nok, at de helt unge hører far eller mor fortælle "om dengang". — De må også have lejlighed til at gøre deres egne iagttagelser. Og det havde de her.

Montgomery holdt en tale på en time — og det var ikke for længe. Han var både vittig og undertiden strengt alvorlig.

Ideen med "de 16-årige" kunne han åbenbart godt lide, for hen på aftenen bad han alle de 16-årige rejse sig op, så han kunne hilse på dem.

Hvad Monty sagde, må ikke refereres, men så meget kan siges, at han vandt alle ved sin ligefremme måde at tage tingene på.

Ved et bord, sådan ved den ene

side, kom et par kammerater til at drøfte den tanke: Hvis tyskerne havde vundet krigen, og den ledende general stod her ... hvad så? Ja, så havde de to slet ikke siddet her, og generalen var kommet med en masse dingel-dangel, og der var blæst fanfarer, inden han trådte ind i salen. Ja, der havde udfoldet sig et mægtigt teater.

Nu var det altså Monty, der var her. Han stod der i et blåt jakkesæt, hvid skjorte og rødt slips. Han måtte i den tætpakkede sal bane sig vej op til sit bord gennem en snæver gang. Han hilste venligt og naturligt.

De to kammeraters lille tankeeksperiment var to verdener sat op mod hinanden. To verdener, der regner med så vidt forskellige værdier. Hvilken af de to verdener, de to syntes bedst om, fremgår jo nok af disse linjer om en virkelig stor og god aften. F—k.

Mindernes fest

*Han sidder og tænker
på barndommens tid —
ensom — for første gang —
De er borte, de få,
som han havde så kær,
men i mindet
han nynner en sang.*

*Det er julen, der maner
billeder frem
fra en svunden, lykkelig tid,
og ved tanken om den
får hans spinkle sang
en forunderlig klang,
så blid.*

*Og han ser i en drøm
mod det tabte land —
mod sin barndoms svundne år,
— det er julen,
hvis evige budskab påny
i den gamle mands tanker bor.*

WILLADS JENSEN

POLITIKEN

PREBEN SCHØNING

RÅDG. INGENIØR

Rådhuspladsen 4 . V

ILFORD FOTO AKTS.

Pilestræde 19

København K.

L. F. MØRCK & CO.

Knabrostræde 3

København K.

DAN-TRANSPORT A/S

Vestergade 33

København K.

ALLIANCE

Elektrisk Installations

Aktieselskab

Østerbrogade 54 C København Ø

Aktieselskabet
DANSK DAMANN ASFALT
Amaliegade 15
København K.

ESKILDSEN & SØN
Edsvorne Varemæglere
Hr. Farimagsgade 61
København K.

Et friskt dansk initiativ af to brødre, bragte den første hjælp til Ungarn

Frihedskampen i Ungarn har kaldt på hjælpsomheden i den danske befolkning. De mange indsamlinger er et af beviserne herfor, og de kæmpebeløb, der strømmer ind fra alle sider, er en indsats fra små og store, for alle vil vise, at man lever med i det ungarske folks skæbne, et folk, der har kæmpet en frihedskamp mod undertrykkerne, en kamp, der i mangt og meget minder om vor egen frihedskamp overfor de tyske okkupanter.

Et særligt friskt initiativ fortjener en særlig omtale, dels fordi det var et af de første større slag, der blev slået, dels fordi det viser, at også enkeltpersoner med stort held kan udføre en betydelig indsats, uden at der står en stor organisation bagved.

Allerede den 27. oktober fattede brødrene Tholstrup den beslutning, at de i fællesskab ville foretage en hjælpeaktion ved selv at rejse derned med et større kvantum fødevarer til Ungarn.

Man fik hurtigt støtte såvel fra Røde Kors som de nødvendige tilladelser fra landbrugsministeriet. Man indkøbte 4000 pakker ost, 4000 pakker margarine, 4000 dåser svinekød samt 1½ ton brød. Fra Røde Kors medbragtes et ekstra parti penicillin.

Under ledsagelse bl. a. af en læge kørte man straks, så man allerede samme aften var ved Stillhorn Autobahn Rasthaus. Man nåede Wien mandag aften ved 18-tiden.

Politiet anmodede her den danske konvoj om at læsse varerne af, hvorefter de nok skulle sørge for den videre transport. Dette næg-

tede dog den danske konvoj, idet man selv gerne ville aflevere varerne så langt fremme som muligt i Ungarn, så man kunne være sikre på, at varerne kom i rette hænder. Det havde jo også en vis interesse at få lejlighed til at se noget af det omstridte land.

1/3 af varerne blev derefter afleveret på universitetet i Sopron, idet man på hospitalet i høj grad manglede mad. I Győr afleveredes penicillin.

Danskerne mærkede straks ved

grænsen, at der var stor glæde over, at revolutionen var lykkedes, og det syntes som om alle uden undtagelse var imod russerne og imod den totale kommunisme.

Alle de resterende varer blev derefter afleveret på Ortopædisk Hospital i Buda, og herfra skete fordelingen allerede samme aften. Efter et aftensmåltid sammen med læger og sygeplejersker delte danskerne chokolade ud. Det blev aftenens sensation, idet man ikke her havde set chokolade siden 1939.

Russerne havde systematisk udplyndret hospitalerne for remedier, ja selv blodplasma havde de taget.

Om natten blev danskerne væk-

Befolkningen i Budapest vendte sig i befrielsesrusen mod den kæmpestore statue af Stalin. Her er kun støvlen tilbage.

JENS P. ARNUNG

Kronprinsensvej 31

Fasan 6101

A/S MAGNETO

Jagtvej 155

København N

MOSES METZ & CO.

Peder Skramsgade 17

København K

HENRY SCHMIDT

Godthaabsvej 109 A

København F

WESTERBY

Vesterbrogade 12-14

København V

Central 8116

Ostefabriken »Fiona«

Hedehusene

Telefon 265

BRDR. HENZE

Strandlodsvej - København S

Thor Jørgensen A/S

Toldbodgade 59-61 København K

Aktieselskabet

Weilbach & Cohns fabriker

Mariendalsvej 57

København F.

Skandinavisk kontrol A/S

A. L. Drewsensvej 2

København

HOFFENSETS

Offset-Reproduktion

Blaagaardsgade 23 B

Telefon Luna 4360

ket af kanontorden. Dagen efter gik turen rundt til de forskellige hospitaler med penicillin, der blev modtaget med stor begejstring. I befolkningen var der mægtig begejstring for at se den første "hvide, frie mand" i mange år. Knud Tholstrup holdt en tale til mængden og blev derefter løftet op på skuldrene og bagefter kysset og krammet af 30—40 mennesker.

Danskerne ønskede meget at få en ungarsk fane med hullet fra den udskårne stjerne. De fik den straks til minde om besøget.

Stalin-monumentet var væltet om. Kun støvlen stod tilbage på soklen, og herfra fik danskerne et brudstykke med hjem. Mange gange blev danskerne standset. Det blev et sandt triumftog. Danskerens nye bil af amerikansk model blev meget beundret. Det var anderledes kram, end det, de havde set i mange år, og danskerne fik en hel del breve og hilsener med til omverdenen.

Kørselen rundt i byen blev besværliggjort af væltede sporvogne, udbrændte krigskøretøjer og barrikader. Næsten alle ruder var knust, men der havde ingen plyndringer fundet sted, bortset fra de kommunistiske boglader, der var blevet tømt og bøgerne brændt i autodafeer på gaderne. Sporvejsledninger og andre ledninger lå i et virvar på gaden. Mange bygninger var frygtelig molesteret. Hele vægge var styrtet sammen, eller taget var faldet ned, og i murene var der store huller efter kanon-skud.

Der blev overalt tralvhed med at fjerne alle spor af kommunismen. De utallige stjerner, som var anbragt på husgavle, blev hugget af, og da en mand fjernede den sidste stjerne, skete det under fol-

kets jubel. Aldrig før har man vel set et sådant had til undertrykkerne.

Afskeden var meget bevæget. Der stod tårer i øjnene på mange af ungarerne. I Magyarovar, hvor der var dræbt 105, blev den sidste penicillin afleveret. Der var en sådan iver efter at få de sidste rester af maden, at danskerne under uddelingen var ved at blive flået og skubbet over ende.

Ved grænsen blev danskerne interviewet til BBC og til svensk radio.

Fra hjælpefærden bringer brødrene Tholstrup følgende beretning med hjem.

Kilden er en mand, der er kendt for sit nøgterne omdømme:

Baggrunden var den, at diktorerne ønskede at gøre Ungarn til et lille Rusland; det var navnlig Rakosi, Farkos og Gerö, og det var Gerö, som havde bedt russerne om at gribe ind, og de havde lovet, at ungarerne ikke skulle få noget ud af denne revolution.

Det var de intellektuelle og studenterne, der begyndte, idet der var dannet grupper af disse, bl. a. "Petöfiklubben" (efter Sandor Petöfi, som var 1800-årets frihedsdigter og nationalhelt). Men man var nervøs for, om frihedskampen skulle lykkes, bl. a. fordi der var fundet rige uranlejer i Ungarn. Har-

Den flotte danske bil af amerikansk model vakte betydelig opsigt. Det var helt anderledes kram end det, man nu havde set på i mange år.

FRITS CARSTENS
"Deres Datters Udstyr"

BRINCH & SPEHR
København V
Vesterbrogade 123

ERIK LEVISON A/S

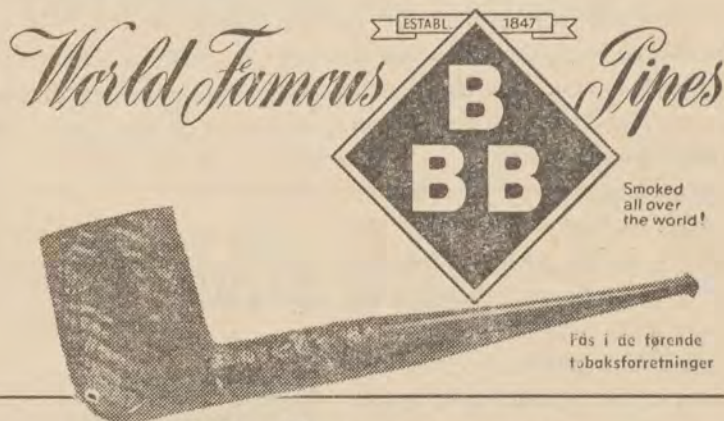

BRDR. DAM A/S
Skotøjsfabrik
Rentemestervej 69
København NV

Heinrich Evert Junr. Eftf.

Linieranstalt
Kompagnistræde 19

Anker Gottfredsen
Telefon Central 4546

Wilh. Jørgensen A/s

ØSTERGADE 59 — KØBENHAVN K. — C. 10.674.

Sikker Hansen

og
dyrene

En dejlig gavebog i smukt udstyr
med 24 pragtfulde Sikker Hansen
tegninger og tekst af Hans Hvass.
Kr. 9.75 ib. 17.50.

J. H. SCHULTZ FORLAG

PIRELLI

Nordisk Pirelli Aktieselskab

Toldbodgade 53

København K

BRITISH MOTORS A/S

men mod besættelsesmagten var stor. Dels var der den kulturelle og moralske lovløshed, — for eks. gennem historieforskning, således at børnene lærte ét i skolen om formiddagen, nemlig løgn, og et andet om eftermiddagen af forældrene, sandheden. Hvem skulle børnene tro? Den historiekundige lærer eller hans egne forældre? — Dette skabte mange konflikter og en ulykkelig indstilling. Men det viste sig, at forældrene var de stærkeste, for det var netop studenter og den ungdom, som aldrig selv havde kendt til friheden, der startede revolutionen.

Foruden den åndelige tvang var der også den manuelle, hvor folk blev torturerede, sat i koncentrationslejre, som vi kender det fra andre beretninger, og hertil kom den totale, økonomiske udplyndring. Et eksempel var, at en stor telefonfabrik måtte aflevere disse telefoner til en så lav pris, at det svarede til 21 kr. pr. stk., men ved omregning var rubel og forint kursen sat i forholdet 1 : 3 i stedet for 1 : 1, som var mere realistisk; så resultatet blev 7 d. kr. for et komplet telefonapparat.

Og sådan var det hele vejen igennem.

En arbejder tjente 500 forinter om måneden, svarende til 120 kr. En læge fik det 5-dobbelte, eller svarende til 600 kr. om måneden. Men en almindelig, elendig frakke kostede 1100 forinter, mens sko kostede fra 300 til 1000 forinter. På den måde var den reelle arbejds løn efterhånden kun halvdelen af, hvad arbejderne tjente før kommunismen.

De omtalte klubber fik mere mod efter Stalins død, og inspireret af Polens rejsning mod russerne begyndte begivenhederne i Ungarn tirsdag den 23. oktober 1956 med, at studenterne i Budapest om formiddagen iværksatte demonstrationer, der i løbet af kort tid fik tilslutning fra hele byens befolkning og hjem. Ved middagstid var byens gader fulde af disse demonstranter, og et over radioen udsendt forbud fra indenrigsminister Piros mod disse demonstrationer måtte nogle timer senere tilbagekaldes.

I løbet af dagen havde studen-

Det voldsomme skyderi gik kende ligt ud over byens huse. Således blev også det ægyptiske konsulat stærkt beskadiget.

terne uddelt løbesedler med følgende 16 krav:

1. Tilbagetrækning af sovjetstyrkerne fra Ungarn.
2. Fuldstændig ytringsfrihed.
3. Fjernelse af den store Stalinstatue, der "repræsenterede tyranniet og den politiske undertrykkelse".
4. Nye uniformer til ungarske

I sin harme mod den kommunistiske propagandastrøm af bøger vendte befolkningen sig mod de kommunistiske boglader, og her brænder man de forhadte bøger på åben gade.

Ved grænsebyen Sopron gjorde de danske vogne holdt. Man lægger mærke til de mange flasker med gas på den ene lastvogn.

HARBOES BRYGGERI

SKÆLSKØR

FABRIKKEN »HAGA« FUGLEBJERG

¹/_s CIRKUSETABLISSEMENTET

KØBENHAVN

REX-ROTARY duplikator — REX-RECORDER diktermaskiner — CONTEX regnemaskiner

ZEUTHEN & AAGAARD ^A/_s

København: Esplanaden 6 . MI 3795

Århus: Park Allé 9 . Telf. 3 36 99

Vagtelvej 47

AKTIESELSKABET DE FORENEDE VATFABRIKER

København F.

Arbejderne havde travlt med at fjerne ethvert minde om det kommunistiske styre. Ved hjælp af en stige- og passende værktøj - fjernes her den sidste kommuniststjerne.

soldater i stedet for de nuværende af russisk type.

5. Omdannelse af regeringen.
6. Genindsættelse af titoisten Imre Nagy som regeringschef og partisekretær.
7. Afholdelse af en ekstraordinær kommunistisk partikongres.
8. Offentlig retsforfølgning af den tidligere forsvarsminister Mihaly Farkas.
9. Udlevering af den tidligere partisekretær, stalinisten Matyas Rakosi fra Sovjet, så han kan blive retsforfulgt for åbne døre i Ungarn.
10. Afholdelse af nyvalg til Nationalforsamlingen. Alle partier, der indgår i den "patriotiske folkefront" skal deltage i valget.
11. Forholdet mellem Ungarn og Sovjetunionen skal tages op til overvejelse.

12. Omarbejdelse af Ungarns økonomi-plan.
13. Revision af industriarbejdernes arbejdsnormer.
14. Revision af korn-afleveringspligten med nedskæring af de krævede kornmængder.
15. Genoptagelse af samtlige politiske retssager.
16. Frigivelse af samtlige politiske fanger herunder også ungarske fanger i Sovjetunionen.

Store menneskeskarer samlede efterhånden på pladsen foran parlamentet, hvor den tidligere ministerpræsident Imre Nagy, som man krævede genindsat, holdt en tale kl. 19.00. Denne tale, som indeholdt en række ikke nærmere definerede løfter om højere løn til arbejderne, bedre levevilkår i det hele taget m. m., hvis blot befolkningen ville forholde sig rolig, tilfredsstillede ikke demonstranterne, der drog videre til den ungarske radiofonibygning, hvor en deputation på 10 studenter krævede, at de ovenfor anførte

krav blev udsendt i radioen. Fem af dem blev sendt tilbage, medens man tilsyneladende gik ind på at lade de andre fem oplæse erklæringen.

I stedet for at udsende oplæsningen kl. 8.00, bragtes en tale af partisekretær Gerö, i hvilken han fordømte demonstrationerne på det skarpeste. Da mængden opdagede, at den var ført bag lyset, blev den grebet af raseri og stormede mod radiofonibygningen. Herfra affyrede så en AVO mand de første skud, ialt 5—6 skud, hvorved nogle af demonstranterne dræbtes. Nu gik mængden amok, og da folkene i radiofonibygningen tilkaldte forstærkning pr. bil, væltedes bilerne (2) ved ankomsten og sattes i brand. Næste tilkaldte forstærkning var en ungarsk panservogn, som, da den kom til stede, gik over til mængden. Nu begyndte der kamp over hele byen. Afdelinger af den ungarske hær fordelte denne nat våben til studenter og arbej-

Stemningen var i begyndelsen den rene 4-maj-begejstring. Her drager et optog af arbejdere gennem gaderne i Budapest. Det ungarske flag har ikke længere nogen stjerne.

JOHS. NIELSEN
Vokstavfabrik
Tune pr. Roskilde

JULIUS JØRGENSEN
Jernbaneplassen
Kgs Lyngby Tlf. 634

**HANDSKE OG LÆDERVARE-
MAGASINET**
Torvet 11 Tlf. Lyngby 2659

POUL ANDERSEN
"RIO SKO"
Hovedgaden 64 Lyngby

JENS LARSEN
Slagteriudsalget
Hovedgaden 58 Tlf. Lyngby 639

CHRISTINE RECHNAGEL
Boghandel
Hovedgaden 64 Lyngby 8711

KARNI SKO
Hovedgaden 39 Kgs.Lyngby
Tlf. Ly. 4306

K. CORNELIUS-KNUDSEN & CO.
Briller - Optik - Instrumenter
Lyngby 3392

HANS ELLEKJÆR's
Møbelmagasiner
Lyngby

Slagtermester
VICTOR PEDERSEN
Lyngbygaardsvej 100 Lyngby 5154

**SØBORG ISENKRAM- &
UDSTYRSFORRTNING**
Telefon Søborg 2575

CARL D. FOG
Lædervarer - Handsker - Paraplyer
Jernbanevej 2 . Telf. Lyngby 2036

Fiskehallen Midtpunktet

V. Jørgensen

Lyngby.

FALCKS REDNINGSKORPS

Tietgensgade 67

København V

Skandinavisk Emballage

Aktieselskab

Lyngby

Aktieselskabet

Brødrene Hartmann

Lyngby

Bjogelund-Jensen

KØKKENUDSTYR A/S

Bartels

DAMERNES SKO

MODEMAGASINET
Torvet 6 Lyngby

KØBMAND KURT B. JENSEN
Søborg Hovedgade 84

N. S. SVENDSEN & SØN
v/ H. SKOUBOE SVENDSEN
Hillerød

dere, og demonstranter kørte omkring i byen på lastvogne, råbende "ned med Gerö".

Kl. 24.00 hørtes så de første russiske panservogne, som bevisligt var blevet tilkaldt af samme Gerö. Kampe, hvorunder russerne skød på alle, også kvinder og børn, rasede hele natten til onsdag formiddag. Medens tirsdagens tab anslås til ca. 100 døde og mange sårede, kostede kampene, der nu rasede overalt i byen, om onsdagen mindst 1000 døde og 3000 sårede. Natten mellem onsdag og torsdag drønedes panserskud over hele byen. Ved 10.00-tiden torsdag morgen strømmede befolkningen atter til pladsen foran hotel Gloria, hvor 10 russiske tanks var opstillet.

Der havde været ro hele formiddagen, og befolkningen anså sin sag for vundet og sang nationalhymner, medens russerne, siddende ovenpå tankene, så smilende til og spøjte med børnene, som kravlede op på tankene. Lutter idyl! altsammen!

Der kom flere og flere til, og da der var 20—30.000 mennesker, marcherede man over på parlamentspladsen med de 10 russiske tanks kørende mellem sig. De blev dog holdende i en af sidegaderne, medens befolkningen stillede sig op foran parlamentsbygningen og krævede de 16 punkter gennemført. Efterhånden talte skaren ca. 40.000 mennesker. Råbene "ned med Gerö" og "ned med AVO" gjaldede over pladsen.

Pludselig, på et tegn fra en russisk officer på en af tankene, åbnede de samtidig ild mod mængden.

Beskydningen fortsatte i 30 minutter, og ingen havde mulighed for at undslippe, idet gadeudmundingerne var besat med russiske

tanks, ca. 100 ialt. Folk forsøgte i rædsel at flygte eller trykkede sig mod husmurene, hvor de lå i helt op til 5 lag. Medens de øverste dræbtes, silede blodet fra dem ned på de nedenunder liggende.

Da skydningen ophørte, flygtede de overlevende til alle sider, efterladende 500 døde og 3 gange så mange sårede.

Gaderne var afspærret, og selv ambulancer, der kom for at hjælpe, blev jaget bort. Beboerne i de tilstødende gader blev jaget ned i kældrene, og imens foretog russerne oprydningen. Såvel de døde som de sårede kørtes bort, og pladsen blev spulet ren for at udslette alle spor. — Man havde endnu ingen efterretninger om, hvor russerne gjorde af ligene og de sårede.

26 lande lover at tage 32.000 Ungarn-flygtninge

Oversigt over den hjælp, der er tilbudt til løsning af de nu over 80.000 ungarske flygtnings problem

Foreløbig har 26 lande og en række organisationer sendt positivt svar på den anmodning om hjælp til ungarske flygtninge, som FN.s flygtnings-højkommissær rettede til verden den 5. november efter opfordring fra den østrigske regering. Det er jo som bekendt Østrig, der i første række har måttet tage imod flygtningene, hvis tal nu overstiger 80.000.

Det er vanskeligt at få et overskueligt billede af flygtningsituationen, men i FN.s flygtninge-højkommissærs kontor i Geneve har man pr. 16. november foretaget en opgørelse over de hjælpetilbud, der da officielt forelå fra de enkelte landes regeringer. Hertil kommer så den øvrige humanitære hjælp

Men måske flere af de sårede blev anbragt i landbrugsministeriets kældre.

I løbet af fredag og de følgende dage stinede kampene i Budapest af. Dog hørtes der hver nat en hel del skydning, hvilket også var tilfældet tirsdag nat den 30. oktober, som vi tilbragte i Budapest.

Kort efter at begivenhederne tog fart i Budapest, bredte generalstrejken sig over hele landet, medens dog elværkerne som de eneste fungerede.

Stemningen i landet var for, at Budapest måtte vinde, hvilket bl. a. gav sig udslag i, at man fra hele landet forsøgte at få madforsyninger frem til Budapest til de kæmpende landsmænd.

fra private organisationer, i første række Røde Kors. En gennemgang af listen viser, i hvor høj grad mange lande har følt medmenneskelig forpligtelse til at yde en indsats for at mildne konsekvenserne af den ungarske tragedies ene side: de titusinder af flygtninge, der uden eksistensmuligheder pludselig befinder sig i et fremmed land — for de flestes vedkommende midlertidigt indlogeret i en flygtningebarak.

26 landes tilbud

Listen fra flygtninge-højkommissærens kontor, ajourført pr. 16. november, ser således ud (idet der her er medtaget enkelte senere forhøjelser af tilbudene):

CARL B. CHRISTIANSEN & CO.
Landlystvej 38 Valby

Litografisk anstalt
Værkstedsvej 20 - Valby
Telefon Valby *8560

Bogtrykkeriet
TERTIA
Værkstedsvej 26 Valby

J.CHR. SØRENSEN & Co A/S
Titangade 15 København N

SOLBJERG IS

Mælkevej 2
København F

E. KATZENSTEIN
København V.
Raadhushuspladsen 77
Central 14765

LUDOLPH & CHRISTIANSEN
Folkevognen
Telefon Lyngby 1391

**KØBENHAVNSKE
BAGERMESTRES
NYE RUGBRØDSFABRIK A/S**
Heimdalsgade 33
København N.

HOLGER PRIOR A/S

Nyhavn
København K.

MONARCH SKO

R. Chr. Andreasen & CO

Sluseholmen, Kbhvn. SV Telf. Centr. 11472 (Fl. Linier).

Nordisk Kinematograffabrik

Gl. Kongevej 15 - C.6873

ALFRED RAFFEL A/S

Vodroffsvej 46 København V.

De Carlske fabriker

Høffdingsvej 24 København Valby.

Argentina: Vil tage indtil 3000 forældreløse ungarske børn.

Australien: Vil tage indtil 3000 flygtninge, herunder en del børn og personer over den normale immigrationsalder. Kontant statsbidrag til FN.s flygtningehjælp for ungarerne: 30.000 lstr.

Belgien: Vil tage indtil 3000 flygtninge.

Canada: Vil give ungarere fortrinset med hensyn til immigrationstiladelser. Kontant bidrag: 100.000 dollars.

Chile: Vil tage "et passende antal" flygtninge, der vil kunne gøre en indsats i landets erhvervsliv, særlig indenfor landbruget.

Colombia: Vil modtage et ikke nærmere fastsat antal flygtninge som immigranter.

Danmark: Vil modtage indtil 1.000 flygtninge. Kontant bidrag fra staten svarende til 30.000 dollars.

Dominikanske Republik: Vil tage et ikke fastsat antal flygtninge.

Ecuador: Vil tage imod et ikke nærmere angivet antal flygtninge, især sådanne, som kan beskæftiges indenfor landbrug.

Frankrig: Vil tage imod alle de ungarske flygtninge, der måtte ønske at bosætte sig i landet.

Grækenland: Har skænket 30 tons rosiner til en værdi af henved 10.000 dollars.

Holland: Vil tage mod indtil 1.300 flygtninge.

Irland: Tilsagn om at tage indtil 1.000 flygtninge.

Italien: Vil give indtil 2.000 flygtninge midlertidigt asyl. Kontant statsbidrag: 50.000 dollars.

Luxembourg: Vil tage mod flygtninge "i det omfang, landets størrelse muliggør det".

New Zealand: Vil tillade 500 flygtninge at bosætte sig i landet. Kontant statsbidrag: 10.000 lstr.

Norge: Regeringen har udtrykt Norges beredvillighed til at tage mod et nærmere fastsat antal tuberkuløse flygtninge og andre, der er handicappede og således har svært ved at finde et nyt hjemland. Den norske regering har ikke truffet nogen endelig afgørelse i sagen, hedder det i oversigten pr. 16. november.

Portugal: Vil modtage et ikke nærmere fastsat antal mødre og børn.

Schweiz: Har anmodet den østrigske regering om at sende 4000 flygtninge til Schweiz. Omkostningerne i forbindelse hermed betales af det schweiziske Røde Kors.

Spanien: Vil tage et ikke nærmere angivet antal ungarske børn.

Storbritannien: Vil tage indtil 2.500 flygtninge.

Sverige: Vil tage indtil 3.000 flygt-

ninge. Har allerede modtaget et antal mødre og børn.

Sydafrika: Statsbidrag på 15.000 lstr., hvoraf de 5.000 skal anvendes i forbindelse med overførelse af 250 flygtninge til Sydafrika.

Sydrhodesia: Regeringen har til ladet Selskabet til Beskyttelse af Børn at tage mod 30 ungarske flygtningebørn uden ledsagere.

USA: Vil tage indtil 5.000 flygtninge. Den amerikanske regering har stillet 1 million dollars til rådighed for De forenede Nationer til støtte for hjælpearbejdet blandt ungarske flygtninge.

Vesttyskland: Oprindelig tilsagn om at tage 3.000 flygtninge; senere har man erklæret sig villig til at tage så mange som muligt.

Europarådet: Har stillet en sum på 1 million franske francs til disposition for FN.s flygtningehøjkommissærs kontor.

De sidste dage i Dachau-lejren

Fra vore fangekammerater, der opholdt sig i lejren indtil befrielsen, har jeg modtaget denne autentiske beretning om de sidste dage i lejren:

Stemningen i lejren var steget til kogepunktet. Fra radioapparatet, der var indbygget under vaskeuret, hørte vi daglig om sammenbrud af de nazistiske fronter, om de allieredes sejrige fremgang i øst, vest, syd og nord. Disse efterretninger blev bekræftede af de kammerater, der arbejdede på plantagen, særlig af de gejstlige, der havde en glimrende forbindelse udenfor lejren. Håbet om, at de 33.000 alligevel skulle komme levende fra det, steg. Men vi kendte Himmlers ordre om nådesløs tilintetgørelse af lejren med et

bombeangreb af luftvåbnet, men denne plan strandede øjensynligt som følge af de allieredes overlegenhed.

Der blev sat to transportere i gang fra lejren med retning mod de bayerske alper. En yderligere evakuering af lejren var af hensyn til de fremtrængende arméer ikke mere muligt.

★ En SS-kampgruppe skulle ødelægge lejren

Sydøst for lejren blev en SS-kampgruppe udrustet med artilleri, og denne kampgruppe havde til opgave at tilintetgøre lejren. Det var nu kun et spørgsmål om dage, ja, måske kun om timer, før denne djævelske plan skulle gøres til virkelighed.

**MARTIN DYRBYE
AKTIESELSKAB**

Købmagergade 3 København K

PERSONS CLICHEANSTALT I/S

Bredgade 25 . Opgang E

ASP

HOLMBLAD

**CHR. OLSEN &
MELGAARD MORTENSEN**
Vodroffstværgade 6 . C. 3778

Reproduktionsanstalten
NOVA
Trommesalen Vesterport

F. Müller's
Bogbinderi

Stuðiestræde 34
C. 2455 - Byen 5925 - 5959

A|S Anthon Berg

Teglværksgade 31 København Ø Telf. Ryvang 8070

A. Mejloø & Co. A|S

Mosedalvej 15 København V. B. Telefon VA 6112-4337

CHR. V. MENDE & CO.

Kronprinsensgade 9 . Københ. K.

ØJET *faar hvile-*
i brillen fra **THIELE**

Bloch & Andresen

Nordisk Tekstil Aktieselskab

Grundlagt 1847

København - Fredericia

A. STELLING

VALGÅRDSVEJ 2

KØBENHAVN - VALBY

Befrielsestropperne blev i Dachau hilst af tusinder af begejstrede og taknemlige fanger, der nu vendte tilbage til en menneskeværdig tilværelse.

Ingen af os fanger i lejren, lige meget hvilken nationalitet, var uvidende om situationens alvor. Vi var klar over, at vi ved at slutte os sammen, havde en mulighed for at sætte os til modværge, og vi var enige om, at koste hvad det ville, skulle vi forsvare os imod den ødelæggelsesplan. Derom var der ingen meningsforskelle.

Der blev oprettet grupper, som valgte pålidelige tillidsmænd.

Et meget snævert udvalg blev dannet af franske, belgiske, hollandske, italienske, jugoslaviske og polske, politiske fanger, og disse repræsenterede så de 22 nationer, som befandt sig i lejren. Næsten alle blockålteste var indviet i planen. I alle nationale grupper blev der fremskaffet en pålidelig kammerat, der altid var i besiddelse af en klar oversigt over gennemførelsen af vor plan. — Disse forholdsregler var også påkrævede, da den berygtede agent Meanssarian, den øverste lagerålteste og hans komplot, den tidligere SA-Oberscharführer Wernick, begge i ledtog med Vernehmungsführer Bach,

havde til hensigt, ved en provokation i lejren at fremskynde SS-indgriben, og med dette for øje blev de støttet af et antal tungt belastede kriminelle forbrydere i lejren, men vor gode organisation fik disse planer til at strande.

Så rykkede dagen for afgørelsen nærmere. Vi erfarede også, at befrielsesarméen stadig nærmede sig. Nu var den kun 40 km fra lejren.

Det var anledning nok til at skride så meget hurtigere til ødelæggelse af lejren for SS Einsatzkommando. En kampgruppe af SS Z b V havde overtaget bevogtningen af lejren. En Oversturmführer spurgte os, om det stod os klart, hvad dette betød. Vi var alle klar over det. Der måtte ske noget. Da dukkede den tanke op, at vi måtte sætte os i forbindelse med kommandøren for befrielsestropperne, der stod ved Pfaffenhofen for at sætte ham ind i situationen og, om muligt, få ham til at fremskynde befrielsen af lejren.

Den 26. april gav SS ordre til, at alle skulle holde sig beredt til afmarch kl. 12. Det var et alarmtegn.

★ Fangerne skaffede sig forbindelse med De allierede tropper

For udførelsen af det planlagte forehavende bød der sig en gunstig lejlighed. For at skjule den vedvarende berøvelse af Røde Kors pakker gav SS ordre til, at de tomte papæsker skulle brændes udenfor lejren. Denne lejlighed benyttede vi os af. Sammen med en

Billedet viser den anden side af medaljen efter befrielsen af Dachau-lejren: SS-erne fra sygehuset overgiver sig.

Elias B. Muus

Kerteminde
Aktieselskab

**Kerteminde
Jernstøberi**

Ved H. B. & Svend Heineke

Ove Bisgaard

Telf. 14 og 399
Kerteminde

Aktieselskabet

NYFA-GUMMI
HÅRBY

HÅRBY
KETCHERFABRIK
P. Kløver
Telefon 276

**BANKEN FOR RINGE
OG OMEGN**
Aktieselskab

SPAREKASSEN FOR RINGSTED & OMEGN

**RINGSTED JERNSTØBERI &
MASKINFABRIK**
Aktieselskab

Chr. Petersen A/S
Kolonial — Korn — Foderstoffer

Telefon 87

Ringsted

Telefon 67

Ringsted Jernhandel

Telefon Ringsted 654 . 830

Aktieselskabet

Banken for Ringsted & Omegn

Glamsbjerg Betonfabrik

kammerat fra Tonnenleerer-kommando samlede Karl Reimer en trop af pålidelige fanger under ledelse af en Rottenführer, der var gået over på vor side, forlod denne trop lejren, og under de vanskeligste forhold lykkedes det for kammeraterne Reimer og Haüsner at komme igennem til Pfaffenhofen. Den 29. om formiddagen underrettede Reimer kommandanten for den amerikanske enhed, og bad indtrængende om øjeblikkelig indgriben, da lejren ellers ville blive tilintetgjort.

I lejren var stemningen på højkant. Vi hørte kanontorden.

Ville planen om redning lykkes? Den 29. april var det søndag. Vi havde alle følelsen af, at denne dag ville bringe afgørelsen. En næsten åndeløs stilhed herskede i lejren. Kammeraterne var klar over, at nu kom det an på deres beslutningsomhed og disciplin.

Eftermiddagen nærmede sig. — Pludselig blev kanontordenen stærkere og kom nærme. Maskingeværer knitrede i Dachau.

Da satte SS-kampgruppens artilleri ind med salver mod de fremrykkende befriere. Enkelte gevær- og pistolskud jog ind i lejren. Var mon de fremrykkende tropper stærke nok til at overmande SS?

Kl. 17,15 var lejren befriet. Planen var lykkedes. For 33.000 kammerater, kvindelige og mandlige af 22 nationer, repræsentanter for alle professioner, verdensanskuelser og trosbekendelser, åbnede portene sig ud til friheden, for mange af dem efter lange års ophold i lejren.

★ Befrielsen udløste en jubel uden lige

Der var en jubel uden lige, men der var malurt i glæden. Tankerne gik til de 200.000 ofre, som na-

zisternes terror havde krævet i Dachau. Vi rettede vore blikke til krematoriet, hvor der var hængt, skudt og brændt så mange kammerater, og tankerne gik til Leitenberg, den store begravelsesplads, hvor kammerater af alle nationer var gravet ned i massegrave.

De fælles lidelser og ofre flettede et bånd, som intet kunne sønderrive for de overlevende, og dette gav os anvisning på, at hvor vi end måtte opholde os at kæmpe for, at en gentagelse af dette regi-

mes umenneskelighed skal hindres.

Og denne advarsel gælder det særlig nu at lægge sig på sinde, der hvor der på vor jord måtte true en ny fare for freden og for folkenes frihed.

Det, som vore kammerater har oplevet i Dachau, kan ingen af os nogen sinde glemme. Ingen vil undrage sig den erkendelse, at han må hjælpe med at virkeliggøre det, som vi har svoret vore døde.

SVEN BUSK

En dag for tolv år siden

Da den lille nordsjællandske by Helsingør rystedes af en begivenhed, der på mere end en måde afspejlede hele landets situation
Af PAUL MOES

Det kan ske, at man på en mærkelig måde synes at genkende en egn, hvor man aldrig har været før. Det kan også ske, at man en dag står et sted, hvor man en gang for

mange år siden har tilbragt nogle få timer — og ud af den fjerne tid tegner sig pludselig levende og skarpe billeder af noget, man troede næsten var glemt. Mærkeligt

Ude på vejen kom en klynge mænd, der førte den overlevende røver mellem sig. Stemningen var tung og så faretruende, at en eneste akavet bevægelse i disse øjeblikke ville have kunnet koste roveren livet. Han gjorde heller ingen modstand, og hans ansigt havde et apatisk, næsten tomt udtryk. Han var strejft i ansigtet af hagl fra forfølgernes bøsser. Af og til tørrede han forsigtigt blodet af.

ODENSE
ÆGFORRETNING A/S

Fyens Bil- & Traktor Kompagni A/S

RINGE

A. CLASSEN-SCHMIDT A/S

ODENSE

Revisionsfirmaet

Larsen & Næro

Flakhaven 1

Statsaut. revisorer

Odense

CHR. HENNINGS & CO.

Odense

er det, hvorledes et sådant gensyn kan kalde selv de mindste nuancer i glemte hændelser frem og give dem det perspektiv, man ikke for år tilbage fuldt ud kunne opfatte. Sådan gik det mig i Helsing.

Forleden stod jeg nemlig i den lille nordsjællandske by. Jeg kender egentlig ikke Helsing, men da jeg gik op ad gaden, vidste jeg, at dér til højre lå et sæbeudsalg, og jeg var næsten sikker på, at hvis jeg fortsatte længere frem, ville jeg komme til gadekæret og den lille, røde retsbygning. Det stemte alt sammen, for jeg havde været i Helsing før — *en eneste gang for 12 år siden*. Jeg stod nu igen og så på retsbygningen og måtte i den disede skumring anstrenge øjnene for at kunne læse de sorte jernbogstaver på dens facade: *Med Lov skal Land bygges*.

Ja, den dag for 12 år siden havde loven måtte kæmpe en fortvivlet kamp, men den havde kæmpet . . .

Ved bygningens venstre side gik en trappe op. Jeg kendte den trappe og det jerngælder — og jeg vidste, at hvis jeg gik op ad trappen, ville jeg komme ind i en forhal. Lige foran ville ligge en enlig celle og til højre det lille retslokale med stole, skranke og dommersæde. I erindringen befolkedes den stille gade og det lille domhus nu med mennesker — fredelige civiliserede danske, som den dag for længe siden kogte af en faretruende ophidselse.

Mens jeg nu gik langs bygningen, forstod jeg pludselig, at de dramatiske scener, jeg hin mærkelige dag havde set ved denne lille røde bygning var udslag af den ærlige harme, der vækkes til live, når en århundredgammel retsbevidsthed krænkes. De følelser, der havde grebet det lille samfunds beboere, var jo

Ude på marken lå ligene af de to røvere. De var halvbrødre. Den ene havde i nogen tid været marinevægter — den anden havde samme dag været i København og havde også meldt sig til tysk tjeneste. I lommen havde han et pænt eksamensbevis og pæne soldaterpapirer. Han var gårdejer, var gift og havde et barn. — Da røverne under flugten så sig omringet, skød han først sin halvbroder — og derefter sig selv.

identiske med, hvad der rørte sig i de fleste danskes sind i efteråret 1944. Derfor kunne denne dags forbløffende drama med alt, hvad det rummede af dansk fællesskab, ærlighed, mod og — tragedie, lige så godt være udspillet et hvilket som helst andet sted i Danmark. For var dette kun i lille format, så tegnede dagen dog sit eget billede af hele landets situation.

Det begyndte midt på eftermiddagen den 28. september 1944. Vi havde netop afsluttet dagens avis, og jeg sad alene tilbage på Nordsjællands Venstreblads redaktion i Hillerød, da telefonen ringede. Det var bladets meddeler i Helsing, *Helge Brixtofte*. Han sagde kun kort og godt, at »nu havde der været nogle henne i banken.« Han behøvede ikke at sige mere, for vi var i den politiløse tid, og det hørte ikke til sjældenhederne, at der fandt røverier sted, hvor udbyttet som regel var nogle få tusind kroner.

— Hvor meget? sagde jeg.

— Jeg ved det ikke endnu, sagde han. Det er ikke til at få forbindelse med banken. Jeg render derhen og ringer om et øjeblik.

Få minutter senere var han der igen.

— *Nu skal du bare høre, sagde han åndeløst. Der har været tre røvere i banken. De er løbet med 200.000 kr. Nu flygter de ud ad vejen. Hele byen er efter dem — og der bliver skudt fra begge sider.*

Jeg blev slap i knæene, mens han talte, men fik dog sagt:

— Bare efter dem. Jeg kommer med det samme!

Jeg knaldede røret på og hev det øjeblikkelig af igen for at få fap i en vogn. Men det var håbløst. Noget tog var der heller ikke på denne tid af dagen. Så for jeg ned til cyklen, og aldrig har jeg kørt 12 kilometer så hurtigt som den eftermiddag. — I den klare efterårssol trampede jeg svedende nordpå gen-

ODENSE STÅLSKIBSVÆRFT ^{A/S}

G. HANSEN & SØN

Henriettes Lyst

VOGNMÆND

Telefon 1122

Odense

^{A/S} ALBANI BRYGGERIERNE

CARL HANSEN & SØN

Kochsgade 97

MØBELFABRIK

Odense

Sydfynske Landmænds Smørekseportforening

Odense

S. DINES HANSEN

Næsbyvej 89 . Telf. 9934

METALSTØBERI

Odense

nem Gribskov. Da jeg kørte ind i Helsingø en lille halv time senere, var der ikke et menneske at se nogen steder. Den lille by var som ud-død.

Jeg kørte gennem hovedgaden og nåede gadekæret og den lille retsbygning. Her stod nogle få mennesker — nogle kvinder og børn. De stirrede alle ud ad vejen nordpå. Og derude var der mange mennesker. Ind ad vejen kom den mærkeligste procession, jeg nogensinde har set. I vejens fulde bredde kom en klynge mænd vandrende. Nogle med svære kæppe, enkelte med jagtgeværer. Ved siden af dem fulgte en del halvvoxsne drenge på cykler. Forrest i klyngen gik en lille firskåren mand i gråt tøj og med en gammel hat på hovedet. Hans almindelige, lidt tunge ansigt havde et forsagt, næsten tomt udtryk. Ned over hans højre kind løb nogle striber blod, som han af og til tørrede af med pakkeærmet. — En kraftig mand førte ham af sted med et jerngreb i hans jakke. Fangen fulgte mekanisk med som om han intet opfattede. I tavshed kom klyngen nærmere. Der var kun de mange fødders trin på vejen. Tilskuerne foran domhuset var i disse minutter lige så tavse — en mærkelig og farlig tavshed, der rummede en blodig spire i sig.

Først da jeg så udtrykket i ansigterne på de arbejdsklædte mænd, der eskorterede fangen, forstod jeg fuldt ud, at selv den mindste akavede bevægelse i disse øjeblikke simpelthen ville koste ham livet. Bedre end nogen anden må han selv have kunnet føle det, for han gjorde intet forsøg på modstand. Havde han forsøgt, ville næppe et eneste menneske — ikke en gang de kvinder og børn, der stod på for-tovene — have følt det som en uri-

melighed, om han havde fået en voldsom død. Det stod at læse på ansigterne, at det ville have været løn som forskyldt. — Havde denne fredeligt udseende mand måske for mindre end en time siden været med til at plyndre banken — og havde han måske ikke brugt sin pistol mod de mænd, der nu var ved at føre ham hen til domhuset?

Jo, det havde han, og derfor kunne han ikke med rimelighed gøre krav på medlidenhed.

Eskorten fulgte ham op ad trappen med jerngelænderet og ind i bygningen, og det var, som om tavsheden og den tunge bristefærdige atmosfære udenfor åndedes bort i ét dybt åndedrag.

Jeg hørte en stemme sige:

— Hvor er de to andre?

Og en anden stemme svarede:

— *De er døde. Ligene ligger ude på marken. Pengene er ved at blive samlet op. Dem strøede de ud under flugten for at standse os.*

— Er dette her virkelig Nord-sjælland, tænkte jeg. Det lød fuld-stændig utroligt, men der var ikke tid til reflektioner. Jeg entrede opad trappen og ind i den lyse forhal.

Der stod en klynge snakkende mænd midt på gulvet. Lige fremme stod en dør lidt på klem. Det var cellen. Fangen sad og tørrede med rystende hænder blodet af kinden. Foran ham stod en statelig, ældre herre med mørkt gråstribet fuldskæg. Da han drejede hovedet, syntes jeg, at han lignede kejseren af Abessinien. Ved siden af ham gik en mand i blå kittel og så skiftevis på det lille vindue, på fangen og på et fotografiapparat, han havde i hånden.

— Dårligt lys, mumlede han . . . Sid stille, sagde han så til fangen, og denne rørte sig ikke. Fotografen tog forsøgsvis et par billeder og gik.

Mens han blev lukket ud, så jeg mit snit til at snakke med røverer:

— Hvad er det her for noget?

For første gang så han på mig og sagde dystert:

— Der står tørre folk bag.

— Hvem da?

— Værnemagten.

— Mon dog? Den behøver vist ikke at hente de penge, den vil have, på den måde.

— Jo, sagde han. Der står . . .

— Hør, sagde manden, der lignede den abessinske kejser, og så på mig:

— Hvem er De?

— Jeg er journalist, sagde jeg. Og De . . . ?

— Overbetjent J. P. Larsen. Kan De komme ud!

Hans mund strammedes faretruende under skægget, og jeg bøjede mig for overmagten.

Ude i forhallen stod røverens eskorte stadig. Jeg borede mig stilfærdigt ind i klyngen og sagde:

— Fortæl mig lidt om, hvordan det gik til?

I min naivitet havde jeg ventet at få en beretning om, hvad der var sket udenfor byen. I stedet fik jeg intet svar. Næsten hurtigere end jeg kunne opfatte, stod jeg pludselig ene og isoleret midt på gulvet, som om der var rejst en usynlig mur mellem mig og de mænd, der nu i spredt orden var på vej ud af bygningen. Med en mærkelig flov og beklemmende fornemmelse forstod jeg, at jeg åbenbart ikke så tillidsvækkende ud — og da jeg langsomt fulgte efter ud på trappen, gjorde jeg mig klart, at jeg kun kunne rette bebrejdelser mod mig selv. Ingen her vidste jo, hvem jeg var, og tiden var ikke sådan, at man i en sag som denne havde lyst til at betro sig til en,

AKTIESELSKABET

HAGEN & SIEVERTSEN

ODENSE

Når De skal købe armbåndsure, da husk navnet

"B E N D O"

SCHWEIZERFABRIKAT

TIL DEN POPULÆRE PRIS

fås kun hos

"TEMPUS-
URMAGEREN"

KLINGENBERG's
SMØRFORRETNING

Odense

ODENSE TEATER

Direktion: Helge Rungwald

Telefoner 2109 - 2765

ODENSE OMNIBUS

Aktieselskab

DE SAMVIRKENDE LAND-
BOFORENINGER
I FYENS STIFT

FYENS MEJERIFORENING

Odense

Telf. 4209

Dampmøllen Victoria

AKTIESELSKAB

Odense

Marius Boel

"BORGMESTERGÅRDEN"

Telefon nr. 7810

Albanigade 5

ODENSE

Landbosparekassen for Fyn

Entreprenør Ejnar Olsen, Helsingør, havde et fast tag i røveren og slap ikke, før denne var anbragt i cellen. Røveren hed Hansen og var 46 år gammel. Han så fredelig ud, men mindre end en time tidligere havde han været med i det bank-holdup, hvor udbyttet var blevet 200.000 kr. i sedler og under flugten havde han brugt sin pistol mod mændene fra Helsingør.

der udmærket godt kunne være i tysk tjeneste.

I den åbne dør under fotograf-skiltet på den anden side af gaden stod fotografen fra før og så ud på de klynger af mennesker, der nu langsomt var ved at spredes.

Jeg gik over til ham og bar mig endnu en gang dumt ad ved at sige:

— Kan jeg få lov til at se de billeder, De tog før?

— Jeg, sagde han. Jeg har ikke taget nogle billeder.

— Jamen, jeg så jo selv, at De . .

— Nej, sagde han, det er en misforståelse. Det må have været en anden. Jeg har ingen billeder!

Først nu var jeg endelig for alvor blevet klog af skade.

— Hør nu her, sagde jeg. Jeg er journalist i Hillerød og er meget fredelig. Her er mit pressekort.

Han så et øjeblik på mig og på kortet, inden han sagde:

— Nåe, ja det er jo noget andet. Jeg har netop hængt filmen til tør-

re herinde. De kan komme til at se billederne om et kvarters tid.

Vi smilede forstående til hinanden. Så tog jeg min cykel og kørte ud af den vej, hvorfra optøget med røveren var kommet. Jeg fandt hurtigt stedet, hvor kampen havde fundet sted, før inde på markene gik endnu smågrupper af mennesker, der var ved at foretage den afsluttende eftersøgning af de 200.000 kr. Blandt dem var også den ene af bankens direktører. Længere ude lå to livløse skikkelser side om side på marken. Det var de to dræbte røvere. En barmhjertig sjæl havde lagt en sæk hen over deres blodige hoveder.

Her lå nu to velvoksne og tilsyneladende velklædte unge mænd døde — dræbt efter et bankrøveri. Da jeg gik derfra, kunne jeg ikke frigøre mig for tanken om, hvad der havde ført dem til netop dette punkt, hvorfra der ikke havde været nogen vej tilbage.

Efterhånden som jeg i de følgende minutter fik stykket historien sammen, forekom den mig mere og mere fantastisk. De to døde unge mænd var halvbrødre og havde forskellige efternavne. Den ældste af dem og den overlevende røver, der nu sad idet lille domhus' celle, var i tysk tjeneste som marinevægtene i København. Den yngste af brøderne ejede en gård i Nordsjælland. Han var gift og havde et barn. Alligevel havde han samme dags formiddag været i København og havde meldt sig til tysk tjeneste. Sammen var de tre derefter gået hen på en restaurant. Her havde de fået ideen til røveriet i banken i Helsingør, hvor den yngste af brøderne i forvejen var kendt!

Det var lykkedes disse tre sammensvorne at finde en lillebil, der ville køre dem til Helsingør. På par-

ODENSE KVÆGTORV

AKTIESELSKAB

ETHEL JOHANSEN - REKLAMEBUREAU

Vestergade . Odense

$\frac{A}{S}$ O. FOSS FABRIKER

Ryttergade 12

Odense

ALF NIELSEN

Statsaut. revisor

Fisketorvet . Odense

FYNS STIFTS

KREDITFORENING

THEILS-POULSEN

Konfektionsfabrik

Henriettevej 1-3
Odense

H. DREIER

Kerteminde

I. G. JACOBSEN

I. G. HUSET . ODENSE

Carsten Petersen & Co.

Import af kul og koks

ODENSE

$\frac{A}{S}$ LAURITZEN & ROOS

BROSKMANN'S HJØRNE

ODENSE

$\frac{A}{S}$ AXEL MEYER & CO.

Ingeniør- og maskinforretning

ODENSE

keringspladsen ved torvet havde de bedt chaufføren om at holde og havde sagt til ham, at de ville komme tilbage om et kvarter. Ved skæbnens mærkelige spil havde denne lillebilchauffør sine svigerforældre boende lige om det næste hjørne. Chaufføren fik den tanke, at han lige kunne nå at hilse på familien, inden hans tre kunder vendte tilbage. Derfor kørte han.

Imens havde de tre røvere bundet tørklæder for underansigterne og var gået ind i banken. Hver med en pistol i hånden holdt de personalet op og skød et par skræmmeskud mod loftet for at vise, at pistolerne ikke indeholdt løse skud. På få minutter tømte de den kontante pengebeholdning, 200.000 kr. i sedler, over i en sort taske, skar telefonledningerne over og lukkede personalet inde i bankens boxanlæg efter at have truet det til at holde sig i ro en halv time.

Med den værdifulde taske mellem sig ville røverne nu vende tilbage til lillebilen. Men her var de stødt på deres mest katastrofale hindring. Chaufføren havde ikke afsluttet besøget hos familien, så da røverne kom, var bilen væk. — Vente turde de ikke — og gav sig så af en eller anden grund til at gå ud af vejen mod nord. I mellemtiden var bankens ene direktør, der havde været til møde, vendt tilbage til banken, hvor han hurtigt lukkede det chokerede personale ud af baxanlægget.

Nu spredtes nyheden om røveriet som en ild over den lille by. Politifandtes ikke, men der fandtes i disse øjeblikke ikke den mand i Helsingør, der ikke var villig til at sætte alt ind på at fange røverne. Det første hold drog af sted på en lastvogn — og nu varede det ikke længe, før røverne var klar over, at

I fuldstændig tavshed førtes røveren op ad den lille trappe i retsbygningens sidefløj. Et øjeblik senere sad han i cellen — et lille nøgent aflukke, som normalt bruges til detentionslokale.

forfølgelsen var sat ind. — For at standse bilen tog de flugten ind over markerne. Men forfølgerne, hvis antal stadig øgedes, lod sig ikke standse af det, men vandt ind på de flygtende.

Da tog røverne et gammelt kneb i brug. De lod håndfuld efter håndfuld af pengesedlerne flyve for vinden over markerne i håb om, at det skulle bremse forfølgerne. Men det gjorde det ikke! Til sidst var hele den store formue spredt ud — og forfølgerne kom stadig nærmere. Nu tog røverne deres pistoler i brug og skød under flugten tilbage, men uden at ramme. Det samme gjaldt forfølgernes skud med gamle jagtbøsser. Kun den overlevende røver blev strejft i ansigtet af hagl. Røverne gik i dækning ved en forhøjning i terrænet og ville nu for alvar skyde sig fri, men i stedet så de sig næsten omringet. Da drejede den yngste pludselig sin pistol mod broderen og trykkede af. Et øjeblik senere havde han rettet pistolen mod sin egen tinding. Da den tredje

røver forfærdet så sine to kammerater styrte livløse om, så han kun en udvej. Han rakte hænderne i vejret og overgav sig.

Men kun med nød og næppe havde han reddet livet, for efter det, der var sket, var Helsinges mænd ikke meget indstillet på at give pardon.

Da jeg gik tilbage slog det mig, at den yngste røver var blevet genkendt, så snart han var kommet ind i banken. Som bankrøver havde han begået den værste fejl, han kunne — at begå røveri i en bank, hvor han selv var kunde. Pengene blev fundet næsten allesammen. Da man talte dem op, manglede der kun 50 kr., og det kunne ikke være fordi nogen havde ønsket at berige sig. Der måtte være tale om en seddel, der var blæst for langt væk.

Jeg kørte langsomt ind mod byen. Dommeren — *Volkersen* hed han — var nu ankommet til retsbygningen og havde berammet retsmøde med grundlovsforhør. I løbet af få øjeblikke var den lille retssals sidde-

REVISIONSANSTALTEN FOR FYN

A. Ramhøj Nielsen

Erling Bruun

H. Smitkjær

Bryggergården

Statsautoriserede revisorer

Telefon: 570

Vestergade 11

*

ODENSE

*

3 linier

F. A. O. K.

**Fyenske Andelsmejeriers Østeri- og
Kondenseringsfabrik**

MARSLEV

Odense Vin Kompagni

FABRIKEN

REDUX

Telefon 328 - Østerbro 20

Odense

Firma J. HANSEN

Vindegade 26—28

Telf. 616, 2 linier

BRIXENS

LEVERPOSTEFABRIK

Guldbergsvej 3

Telefon 6520 Odense

Fyens Stifts Bogtrykkeri

Kochsgade . Odense

Civilingeniør Axel Nielsen

Rådgivende ingeniør F. R. I.

Helgavej 4

ODENSE

Telefon 7675

REVISIONSFIRMAET

AXEL GRAM

H. D.

Medlem af Dansk Revisorforening

Fisketorvet 2

ODENSE

Skotøjslageret

Nørregade 68

Telefon 5912

ODENSE

Telefon 5912

pladser fyldte, og mange stod op langs væggene. Nogen retsbetjent var der ikke. Dommeren og hans kvindelige protokolfører sad ved skranken. — Dommeren vendte sit kraftige, maskuline ansigt ned mod tilhørerne og strøg sig gennem den svære grå hårmanke. I det lille lokale herskede en ganske hyggelig og uformel atmosfære. Dommeren bankede med blyanten i bordet og sagde:

— Vær rar lige at lukke dørene.

Det skete, og hans øjne heftede sig nu ved et par af de arbejdsklædte mænd på første række — folk jeg genkendte som medlemmer af røverens oprindelige eskorte.

— Vil I føre fangen ind? sagde dommeren.

De sprang op og vendte et øjeblik senere tilbage med røveren, der gav sig hørbart under de kraftige hænder. Han blev placeret på første række midt for dommeren mellem de to, der havde slået deres næver i ham og ikke agtede at lade ham flytte sig en tomme, hvis dommeren ikke ønskede det.

Nu gik afhøringen sin gang. Røveren, der svarede med næppe hørlig stemme, oplyste, at han hed Hansen, og at han var født på Skel-skøregnen i 1898 — og brudstykkervis kom nu historien, om hans forbindelse med de to døde brødre, om hvordan lillebilen havde været forsvundet efter røveriet. Det viste sig også, at »nogen større folk« stod der ikke bag. Det havde været de tre mænds eget initiativ!

Midt i et af røverens svar, blev der pludselig banket militærisk på døren bagest i salen. Dommeren reagerede ikke, men fortsatte afhøringen. Nu blev der banket igen, og en stemme råbte:

— *Det er det tyske sikkerhedspoliti. Luk op!*

Dommeren så ærgerligt ud over retssalen.

— Luk op, sagde han til manden, der stod nederst ved døren. Vi kan ikke have den forstyrrelse!

Der blev et øjeblik uro i salen. En stor del af de unge mennesker, der sad nærmest sidedørene, smuttede stiltørdigt ud. Siden forstod jeg så udmærket hvorfor. Helsing blev nemlig et af Gestapos yndlings-jagtterræner. I det efterår og den vinter blev der taget nogle og fyrrer modstandsfolk i Helsing — og det var ikke alle, der vendte levende hjem igen.

Den nederste dør blev åbnet. En høj, mørk mand trådte ind fulgt af en lille abelignende mand, der havde en maskinpistol tværs over brystet. Den høje mand ludede i skuldrene og var nærmest lurvet klædt. Med hænderne begravet i sidelommerne på sin gamle overfrakke marcherede han op gennem salen og stillede sig foran dommeden, der køligt så på ham.

Den fremmede gengældte hans blik og spurgte så — forekom det — temmelig tåbeligt:

— Hvem er De?

Nu rejste dommeren sig bag den lave skranke, så endnu køligere på tyskeren, inden han gav ham det overraskende svar:

— *Det kan De se i Hof- og Statskalenderen!*

Det var for meget for tilhørerne. Latteren skyllede gennem salen, og tyskeren tabte et øjeblik fuldstændig tråden. Han måbede. Så bankede dommeren advarende med blyanten i skranken og fortsatte:

— *Dette er en dansk retshandling, og den kan De ikke forstyrre. De må gå udenfor til vi er færdige. Så skal jeg kalde Dem ind og iade protokollen læse op for Dem.*

Tyskeren havde stadig ikke fun-

det tråden. Han vendte sig og gik uden et ord.

Afhøringen var til ende, og røveren Hansen godkendte sin forklaring til protokollen og dommeren afsagde fængslingskendelse for 14 dage.

Så sagde han til manden ved døren:

— Nu kan d'herrer kaldes ind.

Pány blev der uro i salen, og endnu flere af tilhørerne forlod den gennem sidedørene. De to gestapofolk vendte tilbage og placerede sig på første række. Så snart de havde hørt protokollen læst op, sagde den høje tysker til røveren:

— *Var det Deres tjenestepistol?*

Røveren trykkede sig i sædet ved siden af sine to danske vogtere — som for at søge beskyttelse, inden han svagt fik mumlet et ja. Tilsyneladende var svaret tilstrækkeligt for den høje tysker. Han spurgte ikke mere.

Fangen førtes nu tilbage til cellen, og samtidig smuttede jeg ud for at finde en telefon.

En time efter havde jeg lejlighed til at se de døde papirer. Den yngste broder, der samme dag havde meldt sig til tyskerne, havde i sin lomme haft et pænt eksamensbevis. Han havde taget realeksamen, og hans pletfri soldaterpapirer var der også. Han havde endda været kornet. Endnu en gang undrede jeg mig over, hvad det var, der havde ført ham ind på denne vej og fik inderlig ondt af hans unge kone og lille barn, der denne aften skulle modtage en ubarmhjertig meddelelse.

Endnu mens jeg stod der kom ambulancen med de to døde langsomt forbi. Næsten samtidig kørte tyskernes bil bort fra retsbygningen. De havde taget røveren med sig. Jeg så ham aldrig siden, men nogen

**BORREGAARD THOMSENS
METALSTØBERI**

Odense Telf. 9781

J. F. I. LARSEN
Smedemester

Odense Tlf. 3309

TAILOR

Fisketorvet 2
Telefon 7085
Odense

SCANDIA-PAPER

Østergade 57
Odense
Telefon 14.600

**MØLLER & CO.,
ODENSE A/S**

ASYLGADE 16

ODENSE

A/S FYENS FORUM

Sortebrødretorv

ODENSE

Telefon 2725

Provinsens største

Mest centrale

i landet

Konsummælk Mejerierne

ODENSE

N. TØRRING

AKTIESELSKAB
ODENSE

SVEN LASSEN
REKLAMEBUREAU

Gråbrødreplads 4 Odense

JØRGEN FRIIS

Roersvej 4 Odense

SØREN RASMUSSEN

Nørregade 85 Odense

BALSLEV

ODENSE

A/S H. Rasmussen & Søn
FREDERIKSGADES JERNSTØBERI & MASKINFABRIK
ODENSE

tid senere læste jeg i en officiel meddelelse, at Hansen ved en tysk ret var blevet idømt 4 års fængsel for røveri.

Først to år efter befrielsen hørte jeg påny om ham. Jeg sad en aften på Kristeligt Dagblad, hvor jeg var ansat, og talte med en journalist. Vi kom til at tale om røverier — og jeg nævnedes Helsing. Så sagde han:

— Røveren fra Helsing kender jeg godt. Han sad i samme koncentrationslejr som jeg. Han var sendt derned sammen med dem, der af tyskerne blev kaldt »de asociale«,

men han kom levende hjem og har nu også fået en dom herhjemme.

Således undgik røveren fra Helsing trods alt ikke den danske retspleje.

— — —

Jeg var vendt tilbage til nutiden og stod og så ind ad fotografens udstillingsvindue. Det er ved at blive mørkt. Foran retsbygningen blinkede gadelygten i den våde asfaldt. Jeg gik op gennem den lørdagsstille gade for at besøge Helge Brixtofte — manden, der ringede den dag for 12 år siden.

De danske flygtninge
i Sverige IV

Hårdt job at arbejde i de svenske skove

I denne artikel i serien om besættelsestidens danske flygtninge i Sverige fortæller redaktør Per Møller nogle træk om flygtningenes beskæftigelsesproblemer.

Det var en lykke for de tusinder af danskere, der flygtede til Sverige under besættelsen, at der i det store og hele var gode beskæftigelsesmuligheder på det svenske arbejdsmarked. Det betød meget rent materielt, men det var også af stor mental betydning. Det var et stort psykisk pres at være flygtning, og det ville have skabt meget betydelige vanskeligheder, hvis flygtningene havde været henvist til en tilværelse i lediggang og uden arbejdsindkomster. De gode beskæftigelsesmuligheder var baggrunden for den svenske regerings beslutning om at give de danske flygtninge generel arbejdstilladelse. Den danske flygtningeadministration tog konsekvensen og fastslog, at flygtningene havde arbejdspligt i den

forstand, at de principielt var forpligtet til at forsørge sig selv ved eget arbejde, dersom de ikke ved hjælp fra private eller ved egne midler kunne sørge for deres underhold. Undtagelser fra arbejdspligten anerkendtes i princippet kun for personer, der ikke var arbejdsføre, enten på grund af alder eller på grund af sygdom.

* Arbejdspligtens problemer

I praksis var det nødvendigt at give reglen om arbejdspligt en smidig fortolkning. Til at begynde med troede man, at problemerne kunne klares efter nogenlunde samme retningslinier, som var udarbejdet for de norske flygtninges vedkommende. I stor udstrækning var proble-

merne imidlertid anderledes, først og fremmest fordi den danske flygtningestrøm havde sit særlige præg, ved at flygtningene i meget betydeligt omfang bestod af hele familier, der var kommet samlet til Sverige. Denne omstændighed fremtvang en mere nuanceret fortolkning og praktisering af arbejdspligten. Det blev således i betydeligt omfang godkendt, at familieforsørgere ikke var pligtige til at overtage arbejde, der ville hindre dem i at blive sammen med deres familie. Man godkendte også, at mødre ikke var pligtige til at tage anvist arbejde, dersom det ville hindre dem i at passe deres mindre børn. Man tog mange andre hensyn. Det blev således fastslået, at flygtninge under 18 år ikke kunne henvises til vej- og skovarbejde. Det samme gjaldt for skræddere, musikere og visse andre, for hvem det var af betydning, at deres hænder ikke blev ødelagt ved groft, ukvalificeret arbejde.

Den bistand og rådgivning, som flygtningene fik brug for i forbindelse med deres indpasning på det svenske arbejdsmarked, blev ydet af en særlig afdeling under flygtningekontoret, den såkaldte arbejdsafdeling.

* På arbejde i skovene

En meget væsentlig del af de danske flygtninge kom til Sverige uden nævneværdige økonomiske reserver. Det gjaldt derfor altid om hurtigt at finde beskæftigelse, og mange flygtninge følte sig henvist til at gribe det første det bedste arbejdstilbud. Det betød ofte rent praktisk, at de blev »sendt i skoven«, det vil sige henvist til skovarbejde.

Udsigten til at leve et sundt og frisk liv dybt inde i de svenske skove var i og for sig ikke af-

ODENSE KORKISOLERING

Vesterbro 10
Telefon 1735

I/S E. BONDO & CO.

Odense

JENS P. KOCK & CO.

Vindegade 26
BYGMESTRE
ODENSE
Telefon 11.241

KARL K. PEDERSEN
Slagterforretning en gros
ODENSE

AKTIESELSKABET

AUG. CHRISTGAU

ODENSE KAFFE-RISTERI & THE IMPORT

TAL OLIEFYR MED

mpo

TLF. ODENSE 1409

Odense

Grønnings Metalvarefabrik
Aktieselskab
Sct. Jørgensgade 21 . Odense

SMITH & CO.
Isenkram en gros A/S
Odense

AKTIESELSKABET

BRODRENE BOEL

MARSLEV

EKSPORTØRERNES LANDSFORENING
Odense

ODENSE KRØLHARSFABRIK
Møbelstof- & tæppe-import
ODENSE

BENNET'S REJSEBUREAU A/S
ODENSE

skrækkende. Men de fleste danskere var dog klar over, at skovhugning var hårdere arbejde, end de var vant til, og at forholdene ude i skovene var mere primitive, end de brød sig om i det lange løb. Det var derfor kun et begrænset antal danske flygtninge, der var på arbejde i skovene i længere tid, men noget over 1.000 danskere påtog sig dog dette arbejde i nogle måneder eller i ca. et halvt år. Når de overvandt frygten for at arbejdet under de primitive forhold i skovbarakkerne skulle være for anstrengende og uvant, skyldtes det dels den omstændighed, at de ikke havde nemt ved straks at finde andre muligheder for at tjene til livets ophold, og dels en forståelse af, at der her var en måde, hvorpå de kunne gengælde den svenske gæstfrihed. På grund af den vanskelige brændselsituation i Sverige under krigen blev den yngre del af befolkningen udskrevet til en slags arbejdstjeneste i skovene, og mange unge danske følte, at de havde en moralsk pligt til at gøre en indsats på dette vigtige område. I Sverige værdsatte man i høj grad den hjælp, som flygtninge af forskellig nationalitet ydede for at skaffe brændsel fra skovene.

Afstanden fra arbejdspladsen inde i skoven til den nærmeste bebyggelse var i reglen så stor, at det var ganske udelukket, at arbejderne efter endt dagværk kunne begive sig til den nærmeste landsby eller by og spise og bo der. De folk, der var »i skoven«, måtte forlægge hele deres tilværelse til områder, der var relativt langt fjernet fra civilisationen. De svenske myndigheder havde rundt om i skovene ladet opføre barakker for skovarbejderne, og mange danske flygtninge henlevede en tid af deres landflygtighed i dis-

— Vi er så udasede, når vi omsider når frem, at vi lige akkurat kan få slugt indholdet af vor medbragte mad i den herlige natur.

se barakker. Oprindeligt var barakkerne opført i nærheden af arbejdspladsen, men det var ikke muligt at flytte dem, efterhånden som hugningen blev forlagt til nye pladser, og derfor havde skovarbejderne ofte ret lang vej at tilbagelægge, inden de morgen og aften kunne komme til og fra det sted, hvor de skulle arbejde.

* Et »nødråd«

De vanskeligheder, der som følge af disse lange afstande opstod for de danske flygtninge, der var på skovarbejde, fremgår af følgende »nødråd«, som en gang i efteråret 1943 nåede frem til flygtningekontoret i Stockholm. Nogle unge mennesker bad om at få stillet ski til deres rådighed, og de motiverede deres ansøgning således:

»Uden ski er vi faktisk afskåret fra omverdenen for øjeblikket. Vi har mere end halvtredie kilometer til vort brydsomme arbejde, og vi må arbejde os frem gennem sne,

der går os til maven. Vi er uden overdrivelse så udasede og så forsinkede, når vi omsider når frem, at vi lige akkurat kan nå at få slugt indholdet af vor medbragte madkurv ude i den vidunderlige natur, for derefter at tiltræde den besværlige tur hjemad. Det vækker ikke spor forundring hos os, at der i mellemtiden er faldet så megen sne, at vi må grave os frem som muldvarpe. — Tænk Dem i vort sted. Mørket sænker sig, og kun sneen lyser hvid. — Fuldstændig ukendte egne og de store skoves ensomhed. — Så! Hvad er nu det? Hyl i det fjerne. Ulve!? På trods af »kronjægeren«s forsikringer om, at der ikke her på egnen har været ulve i de sidste 75 år, føler vi alligevel blodet stivne i vore årer. Da vi endelig har fået overbevist hinanden om, at det bare var en ugle, begynder vi at bane os vej hjem. — Pludselig lyder en pusten et stykke fra os. En mægtig elgtyr dukker op. Vi skynder os at bjerge de sørgelige rester af den om morgenen smurte madpakke, ihukommende madpakkeædende hjortedyr i dyrehaven ved Klampenborg. Da man synes, at uhyret stirrer mere madlystent på ens egen person, bliver man grebet af en slags panik og forsøger et elastisk tilbagetog. Vi begynder at fatte en vinterkrigs strabadser, og et suk stiger mod himlen fra alle struber: »Gid vi havde nogle ski.« På ski er situationen straks en anden. Man glider let og ubesværet til sit arbejde om morgenen, skynder sig at få to kubikmeter fra hånden for derefter syngende at spænde skiene på og — glad over verden i almindelighed og sig selv i særdeleshed — at glide hjemover. Intet anfægter én mere. Bjørne, elge og ulve kan lave storoffensiv heroppe i skovene. Vi ler

DORIN LARSEN

Handskefabrik

Telf. 142 Odense Giro 112 42

**FUHRMANN'S
PAPIRVAREFABRIK
ODENSE**

Skotøjsforretningen
"CENTRUM"

Vestergade 93 Odense

N. V. JENSEN

Mekanisk værksted

Sct. Jørgensgade 50 . Odense

N. NØRREGAARD

Murermester

Filosofgangen 3

Telf. 7385 Odense

BRDR. HENRIKSEN

Odense

Telf. 41

C. M. ERIKSEN & SØN

Bjergegade 3—5

Telefon 5797

ODENSE

Telefon 5797

N. P. HANSEN & CO.

Telefon 1888

Telegram-adr.: SPEDITION

ODENSE

Fyns Tidende

ODENSE

FORLAGET "ARNKRONE"
ODENSE

AKTIESELSKABET

Haustrups Fabriker

ODENSE

Aktieselskabet
Houllunds Fabriker

kun ad dem, for de kan intet gøre os, når vi har ski. — Vejen til købmanden er et kapitel for sig. Man får ved højtidelig lodtrækning tildelt det hverv at gå til købmanden. Stille trækker man sig tilbage for at gøre testamentet. Kammeraterne ser med slet dulgt skadefryd på den ulyksalige. De glemmer dog ikke drillende at spørge, om man har noget, de kan arve. Med tårer i øjnene ser man på kammeraternes kære ansigter, skæver vemodsfuld til den varme kakkellovn, for

vildt rundt i sneen og forsøger at bruge den som sneplov. Man glider og snubler, og når man endelig efter to timers vanvittigt arbejde tror, at nu må man snart være der, viser det sig, at man ikke har »fjernet« sig mere end ca. 100 meter fra »timmerkojan«. Så sætter man sig selvopgivende ned, lukker øjnene og ser for sit indre syn . . . et par herlige ski. — Tænk, hvilken forskel! — I stedet for at trække lod og ryste indvendigt for, at man skulle blive den udvalgte, ville der nu ligefrem blive kamp om at få lov til at løbe til købmanden. Den »lykkelige« ville under sang og fløjten kaste sig ud i sneen, spænde skiene og med lange, sejge tag begive sig på vej, fulgt af de andres misundelige blikke. — Derfor: lån os ski!»

Der blev sørget for ski både til brevskriverne og til de andre danske flygtninge, der arbejdede i skovene.

★ *Lus og fnat*

Der var mange andre problemer for de flygtninge, der med kort varsel og uden nogen klar forestilling om, hvad de gik ind til, tog arbejde i skovene. De breve, der i stort tal strømmede ind til flygtningekontoret, belyste udmærket, hvordan forholdene var i skovbarakkerne. Der var adskillige danske, der fandt sig udmærket til rette og var glade ved forholdene. Men der var også en del, som savnede det ene eller det andet og havde berettigede klager at fremføre. — En tillidsmand for nogle danske skovarbejdere skrev således omkring nytår 1943—44 følgende til flygtningekontoret:

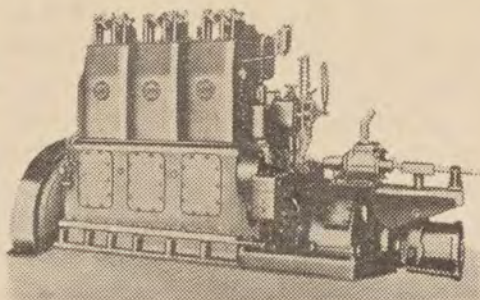
»For ca. to måneder siden kom vi tolv mand til huggerkurset i . . . Nogle få dage efter ankomsten blev vi alle befængt med utøj — lopper

— hvilke vi dog hurtigt fik udryddet ved en grundig rengøring af såvel barakken som os selv. Nu har fem mand fået udslet på hele kroppen, og vi har søgt læge herfor. Lægen siger, at det er en slags fnat, og har ordineret en kur, som vi alle skal gennemgå. — Denne kur er dog vanskelig at gennemføre, da der kræves gamle lagner til at sove i — vi skal smøres ind i vaseline, og tæpperne samt alt vort tøj skal hænges ud i 24 timer. Det forholder sig således, at hver mand kun har to tæpper og ét sæt undertøj, så det er ikke så ligetil at undvære begge dele i 24 timer — for slet ikke at tale om gamle lagner. Vi ejer nemlig overhovedet ikke lagner. — Jeg er af den mening, at smitten kommer fra de snavsede tæpper, som har ligget i barakken siden maj måned. Før vi overtog den, har de været benyttet af både svenske og norske skovhuggere — uden at være vaskede eller på anden måde rengjorte i den forløbne tid. Vi har været meget omhyggelige med rengøringen af barakken, ligesom vi alle sæbevasker os over hele kroppen mindst en gang om ugen og i den sidste tid endog oftere. Dog har det vist sig umuligt at komme sygdommen til livs. — Tværtimod breder den sig mere og mere — i et enkelt tilfælde har der endog forekommet betændelse i fødderne. Vi har henvendt os til arbejdsanvisningen, som henviste os til Dem. Sagen er, at vi ikke har råd til at købe lagner selv, da vi har haft dårlig fortjeneste sidste lønningperiode, grundet på at tre mand har været syge, den ene så længe, at han i dag ingen løn fik udbetalt. Derfor vil jeg bede Dem vise os den venlighed at sende de lovede soveposer snarest — og hvis det er muligt at skaffe lagner til

— Vi sæbevasker os alle over hele kroppen.

derpå sagte at åbne døren. En kold vind stryger ind i stuen, og angst skuer man ud i den hvide, kolde verden. Dog — tanken på kammeraterne derinde, som venter, at man gør sit bedste, får én til at stramme sig op og beslutsomt træde ud i sneen. Man synker et par meter og kommer bandende og prustende op igen. — Så begynder kampen mod elementerne og fireen-halv kilometer til købmanden. Man aser og maser, bander og sværger. Man svinger en fejespån

Gamma Diesel Motorer
til ethvert formål
i størrelse fra 20 til 250 HK

Motorfabrikken »GAMMA«
Frederikshavn

**HAVNEGADES
LÆDERHANDEL**
Frederikshavn

**A. BJERRUM
MASKINFABRIK A/S**
Frederikshavn

E. V. DYHR
Telefon 263 . Frederikshavn

H. F. HASSING
Alle arter forsikringer
Telefon 178 . Frederikshavn

O. S. IDSKOU
Telf. 346-1374 . Frederikshavn

JOHAN DAMSGAARD
Kolonial- & skibshandel
Telf. 63 - 963
Frederikshavn

TAGE RAMBUSCH
Frederikshavn
Telf. 336 - 1044

ARNOLD HANSEN
Tømmer- og snedkermester
Asyigade 11 . Telf. 1497
Frederikshavn

FREDERIKSHAVNS VÆRFT & FLYDEDOK ^{A/S}

AKTIESELSKABET
Frederikshavn Savværk og Tømmerhandel
P. MADSEN

P. CONRADSEN
FREDERIKSHAVN

^{A/S} ALGADAN
Frederikshavn

SMEDS BUS-LINIER
Kattegatsvej 5 Telefon 777 - 677 Frederikshavn

A/S FREDERIKSHAVN
FISKEHERMETIK & KONSERVESFABRIK

os, vil vi være Dem uhyre taknemmelige.»

Flygtningkontoret efterkom anmodningen om soveposer og lagner, og det varede ikke længe, før man fik skabt faste regler for bistand til skovarbejderne i form af arbejdstøj, værktøj og anden nødvendig udrustning. Man tænkte også på, at skovarbejderne havde brug for nogle adspredelser i deres ensformige og isolerede tilværelse. — Man sendte dem derfor — med støtte fra privat svensk side — nogle radioapparater, bøger, aviser, sangbøger, dannebrogsglag og lignende.

Det var et hårdt job at arbejde i de svenske skove, og en skovarbejderbarak var et mere primitivt opholdssted, end danske arbejdere var vant til. De danske flygtninge, som ikke tidligere havde ernæret sig ved legemligt arbejde, følte det, som om de var dumpet ned i en helt anden verden. Flygtningene var imidlertid indstillet på, at det nu gjaldt om at få det bedst mulige ud af en vanskelig situation, og de gik i gang med at fremtrylle en vis grad af hygge i deres nye hjem. Kammeratskabet mellem de danskere, der arbejdede sammen, blev imidlertid det faste holdpunkt i tilværelsen, og selvom drillerier og heftige politiske diskussioner hørte til dagens orden, udvikledes der gennem de fælles minder fra Danmark og den fælles skæbne stærke venskabsbånd, og kun i ringe udstrækning forekom der de stemninger af pirrelighed og nervøsitet, som ofte kommer til at beherske folk, der på Grønlands-ekspeditioner eller under lignende omstændigheder tvinges til at leve sammen dag ud og dag ind, afskåret fra omverdenen.

* Danske skoler

Den danske flygtningsskole-

administration gik som nævnt først og fremmest ud på at skaffe det størst mulige antal flygtninge normal beskæftigelse. Men der var alligevel adskillige, som ikke havde muligheder for at klare sig og som derfor måtte have hjælp i den ene eller den anden form. En omfattende og effektivt arbejdende forsorgsorganisation indenfor flygtningsskolekontoret sørgede for, at der blev ydet fornøden og rimelig hjælp til gamle, til syge og til alle de flygtninge, der havde brug for en håndsrækning eller for en mere varig bistand. Denne virksomhed indtog en central plads i flygtningeadministrationen. Men man evnede at lade mange andre opgaver op. Af allerstørste betydning var det, at man havde held til at afhjælpe den trang til fortsat skoleundervisning eller studier, som meldte sig, så snart flygtningene efter ankomsten til Sverige gjorde sig klart, at der godt kunne gå længere tid, inden de blev i stand til at vende tilbage til Danmark.

Med hensyn til den almindelige skoleundervisning var det naturligvis nærliggende at lade de danske børn gå ind i de svenske skoler. Denne tanke var da også i en vis udstrækning blevet omsat i handling. En del forældre havde for at deres børn ikke skulle lide under lediggang og uvirksomhed søgt at få dem optaget i svenske skoler, og takket været de svenske skolemyndigheders imødekommenhed var det lykkedes at få plads til en del som ekstraordinære elever.

Men der var store vanskeligheder forbundet med en generel ordning af de danske børns undervisning i svenske skoler. I nogle byer, bl. a. Malmö, var de svenske højere skoler så overbelastede, at de måtte afvise svenske børn under hensyn

til pladsmangel. Det kunne derfor have virket meget uheldigt, om de danske børn optog pladsen for svenske børn. Hertil kom, at det væsentligst kun var de børn, der havde været så heldige at få ophold i de større byer, der på denne måde kunne få deres skoleproblem løst. De børn, der sad rundt omkring i landet, og som naturligvis var lige så berettigede til at fortsætte deres skolegang, måtte blive væsentligt ugunstigere stillet. Endelig viste det sig, at man havde undervurderet de sproglige vanskeligheder. Mange af de børn, der kom fra Danmark, havde svært ved at følge med i den svenske undervisning trods megen forståelse fra de svenske læreres side. Det gjaldt både de børn, der havde dansk som modersmål, og de ikke helt få børn, der i sin tid var kommet til Danmark som flygtninge, havde lært sig dansk og nu stod overfor at skulle lære et nyt sprog. De danskere, der havde med skolespørgsmålene at gøre, anså det med rette for en ulykkelig løsning, om *kun* de børn, der forstod at mestre de sproglige vanskeligheder, fik lejlighed til at fortsætte deres undervisning under opholdet i Sverige. I flygtningestrømmen var der børn af alle slags, velbegavede og mindre begavede børn, børn fra København og børn fra provinsen, børn med dansk som modersmål og børn, der havde måttet flygte fra land til land. Mange grunde talte således for at få sat en dansk undervisning i gang.

Lidt efter lidt oprettedes da også skoler i Lund, Göteborg, Helsingborg, Jönköping og Norrköping. I Stockholm kom der derimod ikke nogen dansk skole. De fleste af børnene gik i svenske skoler. I nogle af disse skoler med mange danske elever organiseredes dog en sup-

JØRGEN WALSTEDTelefon 1865
Frederikshavn**N. O. PEDERSEN**

Frederikshavn

Købmand

EINAR ANDERSEN

Telefon 135 . Frederikshavn

Fiskeeksportør

OLE NIELSEN

Frederikshavn

HØGSTED I/SEl-forretning
Frederikshavn**WADMANN's****FARVEHANDEL**

Frederikshavn

OVE JENSENInstallatør
Frederikshavn**CHR. ANDERSEN**Nytov
Frederikshavn**STEENBERG**Danmarksgade 73
Frederikshavn**ELECTRA**Elektroinstallationsfirma
Frederikshavn**CHR. H. NIELSEN JUN.**Aktieselskab
Hjørring*Folkebanken for Frederikshavn og Omegn*

AKTIESELSKAB

PREBEN C. WISTISENRådgivende civilingeniør M. Ing. F.
Havnegade 11 Frederikshavn**S. BJERREGAARD & SØNNER**Fiskeri & eksport
Telf. 1093. Rigs. 21 Frederikshavn**FREDERIKSHAVN SILDEOLIEFABRIK**

Aktieselskab

WÆHRENSRenseri — Vaskeri — Skræderi
Telefon 688 - 209 Frederikshavn**I. A. LARSEN & CO.**

Frederikshavn

FREDERIKSHAVNS AVIS**JOHS. JOHANSENS TRÆLASTHANDEL A/S**

Frederikshavn

AKTIESELSKABET

Hjørring Diskontobank

AKTIESELSKABET

HANDELS- OG LANDBRUGSBANKEN I HJØRRING

Udsigten til at leve et sundt og frisk liv inde i de svenske skove var i og for sig ikke afskrækkende.

plerende undervisning, først og fremmest i dansk. Både i Lund og i Göteborg var der gymnasieundervisning, og det var ikke så få, der erhvervede retten til at bære studentehuer. Det var første gang, danske studenter tog eksamen i udlandet.

For at samordne skolernes arbejde, ikke mindst af hensyn til afholdelse af afgangseksaminer, nedsatte det danske gesandtskab en »Kommission for det højere danske skolevæsen i Sverige«. Kommissionens formand blev professor Franx Blatt, der i følgende linier i en rapport til gesandtskabet formulerede et mere principielt syn på den danske skoleundervisning blandt flygtningebørnene i Sverige:

»De danske skolers arbejde er foregået under store ydre og indre vanskeligheder. Den første tid led man navnlig under manglen på danske skolebøger. Dette savn lykkedes det at afhjælpe, takket være bistand fra institutioner og personer, der uden hensyn til deres personlige sikkerhed skaffede de nødvendige bøger fra Danmark. Eleverne, der kom fra forskellige skoler, mødte med vidt forskellige faglige og menneskelige forudsæt-

ninger. Et særligt problem udgjorde de ikke så få kursus elever, hvis forberedelse til studentereksamen var blevet afbrudt ved flugten til Sverige. Men ikke blot mellem kursus eleverne og skoleeleverne, men også mellem disse indbyrdes gjorde store forskelle sig gældende. Nogle af eleverne havde deltaget regelmæssigt i skolearbejdet praktisk talt lige op til dagen for deres flugt, medens andre havde flere måneder såkaldt illegalt arbejde bag sig, hvilket ikke kunne undgå at indvirke på deres arbejde og deres indstilling til skolearbejdet i det hele taget. — At samarbejde dette heterogene elevmateriale har været en opgave, der stillede store krav til alle, som har haft med dansk skolearbejde i Sverige at gøre. Lærerne oppebar efter eget ønske uden hensyntagen til deres stilling hjemme alle samme løn med skiftende sted- og familietillæg og var således lønnet efter andre retningslinier end de ved flygtningekontoret ansatte. — Det har ikke kunnet være den danske skoles opgave at eksperimentere endsige at foregribe fremtidens danske skole. For det første har kræfterne været for små til en sådan opgave, for det andet

ved ingen, hvorledes fremtidens danske skole vil komme til at se ud. Der kan imidlertid ikke være nogen tvivl om, at de bærende værdier i førkrigstidens danske skole vil gå over i fremtidens danske skole som en dyrebart arv. Til disse værdier tør man henregne en menneskelig forståelse, der ikke er ensbetydende med mangel på disciplin, en kundskabsmeddelelse, der i sig selv virker karakterdannende, for så vidt som kundskabstilegnelse finder sted ved selvstændigt arbejde fra elevens side, en klar erkendelse af, at enhver autoritet, der knu er begrundet i ydre magtmidler, er dømt til før eller senere at styrte sammen. Meget kan siges om fredens frie danske skole, men aldrig, at vore børn sad »som døde sommerfugle på knappenåle« i lange rækker på skolebænken. — I levende kontakt med disse den danske skoles bedste traditioner, i dyb ærbødighed for skolens kald herhjemme og i lykkelig taknemmelighed over at kunne virke i et frit land, søgte danske skolefolk i Sverige at bevare en del af dansk ungdom for rodløshed og modløshed og at forberede dem til morgendagens gerning i et frit Danmark«.

★ *Studenternes vilkår*

Studenterne blandt de danske flygtninge nød i vid udstrækning godt af svenske akademikers velvilje og bistand. Alle fire svenske universiteter tog gæstfrit imod de danske studerende, og flere hundrede tog imod tilbudet om at fortsætte deres studier ved svenske læreanstalter. Ved to lejligheder afholdtes dansk juridisk embedseksamen i Stockholm, og også indenfor enkelte andre fagområder blev der afholdt rent danske eksaminer. De mange danske akademikers

GODT SENGETØJ
købes hos

THUEN
AALBORG

J. A. F.
ALBORG

EMIL SØRENSEN
Cykler - Symaskiner - Radio
Torvet NIBE Telf. 103

NIBE JERNHANDEL A/S
Nibe . Telefon 32

LØGSTØR BY OG
OMEGNS SPAREKASSE

LØGSTØR KULIMPORT
Telefon 16

NORDJYDSK
FRØ-KOMPAGNI
HJØRRING

J. PETERSENs

BESLAGFABRIK
Fabrik for bygningsbeslag

N I B E

SPARE- OG LÅNEKASSEN FOR NIBE BY & OMEGN

Aktieselskabet
BANKEN FOR LØGSTØR OG OMEGN

DISKONTOBANKEN I LØGSTØR
Filial af Ålborg Diskontobank A/S

LØGSTØR ANDELS SVINESLAGTERI

HOLSTED
SPARE- OG LÅNEKASSE

DANSK ARBEJDSMANDS-FORBUND
Esbjerg afdeling J. B.

Tyskland - bag kulisserne

★ 1. Ouvertüre

Domkirken i Köln kaster sin skygge over glas- og betonhuse. Den gamle sandsten er forvitret, den er sværtet af røg fra lokomotiverne og jordbunden skrider under den. De nye gader blegner i neonlysets pastelfarver, reklameskrifter jonglerer som raketter foran den violette nat — »Perlonstrømper« og »Alliance« — monotone gengangere, der lydløst hamrer ned på det i os, der er beholdt drømmene. Ved første øjekast er det ikke anderledes end i andre byer rundt om i Europa. Men midt i byens vrimmel står der et klodset middelaldertårn. Det er i vejen, men man har ikke flyttet det. Et skilt inviterer til nogle få minutters stilhed i kælderens: lidt nysgerrig, også lidt vrangvillig — hvem kan lide Frelsens Apostle? — snubler jeg ned i kapellet. Der brænder levende lys foran en uendelig skøn madonnaskikkelse, blomster bugner under hendes fødder. Det er blasfemisk, men ikke forkert, når en katolsk præst har kaldt disse jomfru Maria statuer for middelalderens »pin-up piger.«

Det, der tog vejret fra mig, er noget andet: Kælderen er overfyldt af mennesker, nogle knæler, nogle bare sidder og stirrer mod de store gule vokslys. Gadens larm er så fjern, som sidder man dybt nede på havets bund. En stilhedens økse —

midt i en storby — og den benyttes: det er forbavsende. Domkirken og betonhuse, livets jag og meditationens kalden: Det er yderpunkter. Hvordan former den daglige tilværelse sig imellem dem?

★ 2. Herrer uden følge

Foran mig sidder en hvidhåret gammel dame, hun leder et ungdomsnævn i Rhinlandet. Som ung var hun med i vandrefuglebevægelsen. Vi drøfter minder fra mellemkrigsårene. »Ja,« siger hun med et vemodigt træk om mundvigene, »den gang var vi med i et oprør, der kom fra ungdommen selv. Det findes ikke mere. De unge af i dag er organiserede og de ledes ovenfra.«

»Og de gamle ungdomsførere?« —

»Af 15 vendte 2 tilbage fra krigen — og den ene af dem var blind. En hel generation mangler. Traditionen er afbrudt. Viljen mangler til at skabe en ægte bevægelse. Det går med

de helt unge — indtil de er 14 år — men, så gælder det om at komme hurtigt ind i en stilling, der giver kasse.«

Jeg besøger en socialrådgiver og lytter til samtaler, hun fører med tyveårige og yngre klienter. De er alle overmåde sympatiske — af en forbavsende ærlighed og nøgterne, som var livet et regnestykke og ikke mere.

»Ak ja,« hvisker min hjemmelsmand, »alt er blevet så anderledes, end vi drømte om ved vore lejrball — for tredive, fyrre år siden. Nu er vi herrer — vi har opnået vor ungdoms ønsker: Vi har magten. Vi kan bestemme. Men vi er herrer uden følge. Tiden er løbet fra os. Vi har vore idealer — men der er ingen, der vil eje dem. Vi har aldrig kunnet tænke os i vor vildeste fantasi, at ungdommen en gang ad åre kunne trække på smilebåndet ad os.«

En fængselspræst i Bonn udtrykker det således: »I dag triumferer fagidioterne. De forstår ikke at forvandle kundskaber til oplysning.«

»Genopdragelse« i øst.

ophold i Sverige blev også årsag til en så ene-tående begivenhed som en dansk doktordisputats på svensk jord. Det var lektor Sven Henningsen, der på Göteborgs Högskola forsvarede sin doktorgrad for en historisk afhandling.

C. SØNDERGAARD
Papir en gros — Thisted
Tlf. 570 - 115

**LANDBOSPAREKASSEN
FOR THY**
Thisted

NIELS SØNDERGAARD
Vestergade 18 . Thisted

SIWERT & KORSELT
Aut. elektro-installatør
Thisted . Tlf. 664

**THISTED MOTOR
COMPAGNI A/S**

L. H. GRAM
Fotograf
Thisted Tlf. 235

KNUDS HERREMAGASIN
v/ Knud Imer
Thisted

**THISTED
TÆPPEFABRIK**
Aktieselskab

**SNESTED-NØRHA
SPAREKASSE**

**SJØRRING
MASKINFABRIK I/S**
Telefon 10 & 100

Aut. General Motors forhandler
ARNE RABENHØJ
Nykøbing Mors

SVEND HENRIKSEN
urmager og guldsmed
Åkirkeby

Thisted Jernhandel ^{A/S}

**AKTIESELSKABET
THISTED BRYGHUS**

Sparekassen for Thisted Amt
THISTED

**AKTIESELSKABET
P. O. POULSEN**

Thisted

^{A/S} Kulkompagniet

Thisted

^{A/S} Sørensens Kulhandel
Thisted — Telefoner 17 og 100

THISTED ANDELS SVINESLAGTERI

GEORG H. OLESEN
Fiskeeksportør
THYBORØN

ARNE WILHELMSSEN
FISKEEKSPORT
Thyborøn — Telefon 92

★ Ungdommen er træt og nøgtern

Med andre ord: Tysk ungdom af i dag vil hverken vide af autoritet eller af tradition. De er mistroiske mod de ældres forsøg på at sætte dem i bås — de er selvstændige indtil det lovløse. Den, der har oplevet mellemkrigsårenes Tyskland som ung, vil føle sig ensom iblandt de unge af i dag: Der er sket et skred, der som en dyb afgrund sætter skel mellem generationerne — et skred, der jo også præger udviklingen i Danmark. De, der husker besættelsestiden, står anderledes årvågne og skeptiske overfor Tyskland end de yngre, der nu går på skole og hører om alt det som bare historie. Disse tilsvarende tyske elever kan slet ikke begribe deres ældre søskende, der taler om fællesskab, genforening, oprustning, og hvis øjne får en uhyggelig glans, når de beretter om Kaukasus, Kreta og Nordafrika. — Hvor træt er den ungdom, der nu vokser op, hvor velgørende træt: De har helt tabt flokmentaliteten! De er enere. En rektor på en stor kostskole sagde til mig: »Efter nederlaget i 1918 var Tyskland hærgnet af danseorgier, af sekteriske massebevægelser og megen blåøjet idealisme. Alt dette mangler fuldstændig i dag. Mine drenge interesserer sig for motor, camping og idræt. De er ræd for organisationer. De vejrer propaganda i alt. De vil ikke anerkende os som deres overordnede. De har ingen idealer, ingen traditioner, de assimilerer sig nemt — det, de frygter mest af alt, er fremtiden. Jeg vil kalde det »eksistensangst.«

En »ny fører« vil i hvert fald have meget svært ved at vinde den opvoksende slægt i Tyskland. Det gælder både for øst og vest — med den forskel, at staten i øst gør alt og

staten i vest meget lidt for de unge.

»Vi trænger til en ungdomsrevolte«, mente en mand fra den tidligere vandrebevægelse. »En revolte mod den forbandede nøgternhed.«

★ Universiteter og skoler er decentraliserede

Og nu nogle nøgterne tal: 80 procent af alle tyske studenter har arbejde ved siden af, kun en trediedel har sluttet sig til de gammelkendte »Burschenschaften« og »Korps« — af dem er der ca. 10 procent i foreninger, der har genindført »Mensur« — altså fægtning med floret og sabel. At det er den mørkeste reaktion, er studenterne selv klar over. Men de gør det, fordi den ældre generation, altså dem, der senere uddeler de gode stillinger, ønsker, at posterne besættes med folk fra de genopståede korps, som de selv engang hørte til.

»De ældre herrer betaler vore drikkelag«, smilte en ung korpsstudent, »og hvem kan modstå sådan en fristelse? Desuden: Studiet af i dag er jo intet andet end karriere-mageri.«

Typisk er, at de politiske studenterforbund er i mindretal: Samfundsinteressen er ringe. En trediedel af alle studenter er kvinder, 10 procent er gifte — der er mangel på teologer og lærere, mens de naturvidenskabelige fag er overfyldte.

Tysk skoleliv har altid ført en trodsig kamp mod enhver form for centralisering — i dag har føderalismens forkæmpere vundet en afgjort sejr: Der findes »Länder« og 10 forskellige skoleformer!

Hvert land våger skinsygt over sin måde at undervise på, men det er de fælles om: Der findes næsten aldrig koodukation — og det gammelsprog-

lige gymnasium har forrang fremfor de andre retninger. Men stadig står der strid om spørgsmålet: Konfessionel skole eller fælles skole for alle bekendelser. — Da der ikke findes et fælles tysk undervisningsministerium, ordner hvert land disse forhold efter eget forgodtbefindende. Bonn prøver dog indirekte og derfor mere effektivt at påvirke lærerstanden — Det sker på en meget diskret måde. Hver lærer får nemlig uopfordret hver måned tilsendt et forbavsende godt redigeret, pædagogisk tilrettelagt og altid aktuelt blad: »Deutsche Lehrerbriefe.« Som udgiver tegner et »Arbejdsfællesskab for statsborgerlig opdragelse« og redaktør Dr. Paul Styra. Hvem er Paul Styra?

★ En hemmelig styrmand

Jeg træffer Dr. Styra i en idyllisk gæstgivergård ved Rhinfloden. En trind og livlig mand inviterer os til et glas skummende øl; lidt mærkeligt bare, at folk på egnen hilser meget ærbødigt på ham. Han tager ikke notits af det, men taler jævnt og bramfrit med sine omgivelser. Han er sprængfyldt med energi og ved besked på næsten alle områder, som havde han lige taget lærereksamen med ug i alle fag. Han er mállos overrasket, da han hører, at sognene i Danmark har en stærk indflydelse på en lærers ansættelse. »Se,« siger han, »det er den slags lokalt selvstyre, vi stadigvæk mangler i Tyskland. Svælget mellem rig og fattig, mellem dannet og udannet er større end nogensinde før hos os. Og så leger studenterne igen »herrer i åndernes rige«. Vi mangler en sand folkelig vækkelse — og de der skulde bære den, folkeskolens lærere, forholder sig helt afvisende og passive. Der er nemlig tradition for, at de er meget »røde«. De har set sig

Salling Margarinefabrik
& Ægekспорт
Telefon Skive 749

A/S ERLING RASMUSSEN
Adelgade 14 Skive

SKIVE
KULKOMPAGNI A/S

KNUD ØSTERGAARD
Betonvarer
SKIVE

A/S JENS CHRISTENSENS
TRÆLASHANDEL
Telefon 151 Skive

JENS FOGH

Skive

Tlf. 746

VESTRE KAFFER-ISTERI A/S
Skive

SKIVE ANDELSSLAGTERI

BRØDRENE H. & S. ANDERSEN
Aktieselskab Skive

SKIVE TØMMERHANDEL A/S

JUNGS BOGHANDEL
STEPHAN AGGER — SKIVE

Aktieselskabet
SKIVE MARKFRØKONTOR

SKIVE ANDELS-
KREATUREKSPORT-
FORENING

SKIVE OG OMEGNS
ANDELSVASKERI

AAGAARD NIELSENS
KULIMPORT A/S
Skive

Aktieselskabet
Durup Polstermøbelfabrik
Telefon 33 Durup

Aktieselskabet
LANDBOBANKEN I SKIVE
SALLING BANK

Skive Diskontobank
Aktieselskab

BP
SERVICE
A. JOHNSENS AUTO SERVICE
Reservevej 26 SKIVE Telefon 299

SKIVE BØRSTEFABRIK
Aktieselskab

Unge piger marcherer i Leipzig. Som et led i "genopdragelsen" marcherer de med geværer. De har naturligvis fået undervisning i at bruge dem.

gal på præsterne. Endnu har kirken jo ret stærk tilsynsret med skolens folk — og det piner dem. Derfor er de fleste tyske lærere også tilhængere af fællesskolen og modstandere af konfessionelle skoler.»

Så blader jeg »lærerbrevene« igenem. Hvert hæfte beskæftiger sig med et bestemt problem, som gennemprøves på alle leder og kanter. Jeg læser: »Skal vore drenge blive soldater?« »Saarafstemning«, »Ferierejser«, »Elevernes medbestemmelseret«, »Den sociale sikkerhed.« Det er studiekredslæsning af bedste format. Men jo længere, des mere forbavsnes jeg over doktorens belæsthed og klogskab. »Hvor i al verden har De haft så megen tid til at studere disse emner igennem?«

Dr. Styra smiler, en mand der løfter på hatten, kalder ham et øjeblik ud. Min ven der er redaktør ved et blad i Bayern, hvisker til mig: »Du må ikke drive ham op i en krog. Han er tidligere pater fra et Franziskanerkloster i Schlesien. Han har fået orlov for at passe dette tilsyneladende private hverv. Men bag det hele står regeringen — man prøver ved hjælp af dette lærerblad at give

visse fælles retningslinier, at styre og sammenordne det fælles tyske skolekaos.«

★ 6. Katolicismen, Prøjsen og genforening

Der sker altså en rekatolisering? »Mørke« magter trænger med regeringens hemmelige støtte frem? Sådan kunne en dansk iagttager være fristet til at spørge. Der er ingen tvivl om, at katolicismen har befæstet og udvidet sin position. Næsten halvdelen af den vesttyske befolkning er katolsk, de andre er stærkt afkristnede eller, såvidt protestanter, splittede og lunkne — undtagen østtyskerne der atter fylder de evangeliske kirker i stum protest mod kommunismens terror. Kirken er det eneste sted hvor de ikke hører den daglige marxistiske propaganda.

Det gamle Prøjsen protestantismers højborg, er slået i stykker. Kommunisterne har slugt den større part. Men ydermere er Prøjsens ryggrad knækket. Junkerne, officererne og embedsmænd, der fordums legemliggjorde Bismarcks statsidé, eksisterer ikke mere. Deres godser er nu kolchoser, deres efterkommere er

bartendere i vest eller folkepolitiofficerer i øst. Prøjsens protestantisme har altid været nationalistisk, ekspansiv og imperialistisk. Den så sit ideal i den autoritære stat — helt i modsætning til den danske folkekirke.

De tyske katolikker stod hele tiden i opposition til denne uhyggelige blanding af religion og nationalfølelse. De var internationale, ikke mindst i protest mod Prøjsen. De — den gang selv et mindretal — støttede mindretallenes kamp mod overmagten, de afskyede et centralistisk styre, der var ved at kvæle dem.

Nu ændrer de lettet op. Set med danske øjne kan man være tilfreds med en udvikling, mange tyskere vil betragte som negativ. Jo længere man kommer mod vest og syd i Tyskland, desto mere synes befolkningen ligeglad med det i Danmark så meget omtalte problem »genforening«. På tomandshånd, ved stambordet, åbner den sydtyske borger sit hjerte. — »Nej,« sagde en til mig, — og det var så typisk »genforening?« Nej, ikke foreløbig. Så skal vi bare sørge for et udplyndret Øst-Tyskland. Vi får atter prøjserne til at dominere vort samfund. Ikke det katolske Bonn, men et protestantisk Berlin bliver hovedstad. Jeg er bange for genforening.»

Man kan dog ikke beskyldes Adenauer for den slags tankegang. Hans statssekretær er protestant. Han er endda ganske bevidst imod en tendens til at benytte tidens gunst til fremme for den religiøse bekendelse, han selv hører til.

★ 7. Opdragelse med list

Det samme kolde gys, vi herhjemme får, når man nævner skattevæsenet, får tyskerne, såsnart man taler om stat, demokrati eller besættelses-

**Randers Mørtelværk-
og Betonrørsfabrik**

V. Moesgaard Nielsen
Aut. elektroinstallatør
Randers - Telf. 534 - 514

CHAS MORTENSEN
Sejl - Flag - Telte
Telef. 529 Randers

BUCH's BOGTRYKKERI
Randers

CHR. RASMUSSENS
MØBELETABLISSEMENT A/S
Randers

BUCHTRUPS
MASKINFABRIK
Randers

M. Jensens Boligmontering
v/ S. Aa. Jensen
Randers

B. JOHANNSEN
Houmeden 12
Randers

Urmager
FINN BIRK
Houmeden 5 Randers

ANTHON JENSEN
Houmeden Randers

RANDERS ANDELSMEJERI

Den gamle Købmandsgaard
Knud Thomsen
Telefon 4270 Randers

Fritz Hansen & Søn
Telefon 551 (2 lin.) Randers

RANDERS AKTIE TØMMERHANDEL
"TØMMERGÅRDEN"

VILH. NELLEMANN A/S
Automobilforretning i Randers

H. F. CHRISTIANSEN A/S
Randers

Aktieselskabet Strømmens
Handelsselskab

G. Falbe-Hansen A/S
Randers

A/S KJELDSEN & LARSEN
Automobilforretning Randers

AKTIESELSKABET
Bryggeriet "THOR"
Randers

Randers Amtavis

Aktieselskabet
Landbobanken i Randers

Rose-Jensen
Murermester- og entreprenørforretning
R a n d e r s

magterne. Derfor må øvrigheden optræde på listesko. Selv sådan et harmløst bureau som landbrugsministeriets informationsnævn må camouflere sig, både hvad navnet og beliggenhed angår. Det kalder sig A.I.D. (Auswertungs- und Informationsdienst e.V.) og er officielt »e.V.«, d. v. s. eingetragener Verein, anerkendt forening. I dølgsmål, med gratis brochurer, oplysende foredrag og masser af gode råd nærmer staten sig sine undersåtter, for at gøre dem til myndige borgere. Netop på landet — og A.I.D. er et landbrugsbureau — skorter det med den rette forståelse for den revolution på agrarkulturens område, der er sluppet løs ovenfra.

Dr. Styra sender sit skyts mod lærerne. A.I.D. gør det samme overfor landmændene. Bureauet ligger ude i vinmarkerne ved Godesberg. Dag for dag sendes herfra biler rundt til Vesttysklands fjerneste egne, for at oplyse om rationel gårddrift, for at standse flugten fra landet, for at oplyse, og det er det vigtigste, om den lovbestemte jordreforms hensigtsmæssighed. Endnu arbejdes der med trevængsskifte i Tyskland — og først nu gennemtvinges fra statens side mageskifte og den jordomlægning, der gennemførtes her i landet for 100 år siden. Men landbrugsministeriet optræder ligeså anonymt som undervisningsmyndighederne gør. Man sender foreningsmedlemmer ud som fremskridtets propagandister — i håb om, at de vil modtages med større åbenhed end statens embedsmænd.

Man er grundig i Tyskland. Alt er jo så uhyre nyt og uvant. Man samler samvittighedsfuldt erfaringerne. Det agrarøkonomiske fakultet ved universitetet i Bonn har grundlagt en afdeling for »Landbrugs-Publicistik« hvis formål er at udforske og

forbedre forholdet mellem presse og landmand og uddanne specielle journalister til landbrugsfaglige blade. Og lederen for denne mærkelige særafdeling fatter sine iagttagelser sammen i disse ord, der kan gælde for hele Tyskland i dag: »Man kan ikke vejlede voksne mennesker, medmindre de selv føler trang til oplysning. Det er pressens, det er skolens, det er samfundets problem

i det hele taget. Vi arbejder hårdt, flittigt og grundigt. Endnu er der ingen velsignelse over denne myremsighed — som kommer ovenfra, som styres i landom. — Der tjenes penge, der bygges, rustes og læres. Men folket er tavs. »Dannet« og »ikde dannet« taler endnu to forskellige sprog i Tyskland. Vi savner en folkelig vækkelse.«

HANS RÜTTING

Tysk propaganda i Nordslesvig

AF CHR. DEMUTH

Tyske organisationer efter 1. verdenskrig

Så snart man i Tyskland nogensinde havde besindet sig efter sammenbruddet i november 1918, begyndte man at tænke på bevarelsen og ophjælpsningen af tysk sindelag og kultur i de spredte mindretal, som nu kom til at leve uden for rigsgrænsen. Folkefællesskabet skulle bevares, og med dette for øje skabte man et stort organisationsapparat, hvor man uden at gå i enkeltheder skelner mellem tre retningslinjer: kulturel, økonomisk og politisk hjælp og selvarbejde. Allerede i maj 1919 centraliserede man dette arbejde, som da varetoges af en halv snes forskellige grupper, under en fælles organisation: Deutscher Schutzbund, hvor disse afdelinger dog stadig arbejdede med en vis selvstændighed.

Mens Nationalsocialismen endnu kun var en bevægelse, prøvede man allerede på at opnå en vis ensretning, og da den blev en magt, gik det ret hurtigt den vej.

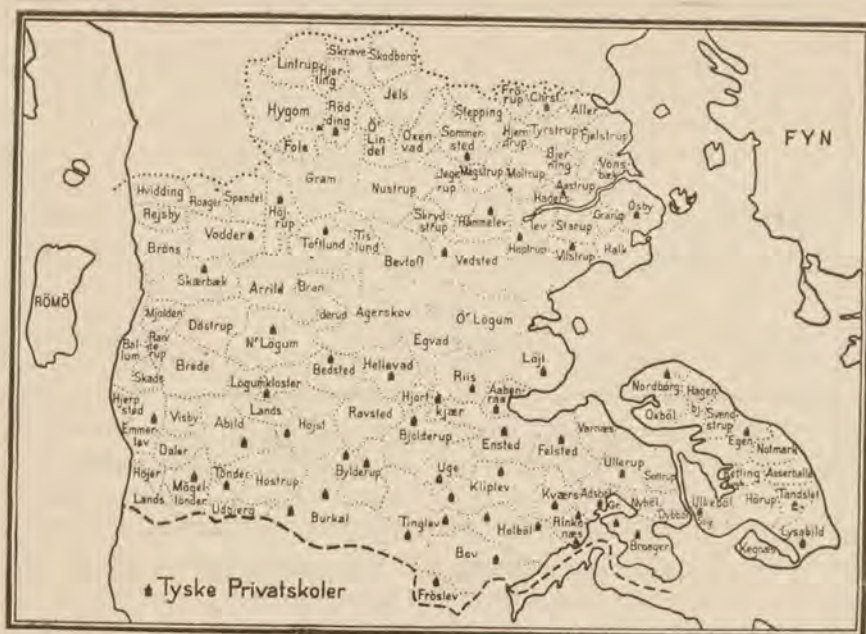
Man havde stræbt efter kulturel autonomi, hvilket man dog ret hurtigt opgav i Nordslesvig, hvor man nu, som før nævnt, sætter ind med en kraftig økonomisk agitation, samtidig med at man stræber mod en folkelig styrkeprøve ved grænsen i håb om, at tysk folkelig kraft her skal sejre.

Det var logisk nok særlig ungdommen, man rettede sig imod. — "Verein für Deutschtum in Auslande" oftest betegnet V.D.A., havde eet årligt budget på 2 mill. mark og ydede årlig 700.000 mk. til skolearbejdet. "Jugendspende Nord-slesvig.....", der efter 1933 blev til "Hitlerjugend", indsamlede i 1926 over 26.000 mk. i slesvig-holstenske skoler til understøttelse af tyske privatskoler i Nordslesvig. Ved skoleindsamling i Slesvig-Holsten og Eutin nåede man op på 75.000 mk. til støtte for opførelsen af en tysk privatskole i Aabenraa.

Dansk lovgivning havde givet mindretallet de friest tænkelige arbejdsvilkår, hvilket godtgøres alene derigennem, at den dertil oprettede internationale kommission

A/S JESPER DINESEN Hobro
KJØLNER "Silver House" Telf. 1088 Randers
ALFRED TVENGSTRUP Guldsmed Randers
Aktieselskabet A/S ANTHON NIELSEN Beklædningsmagasin Telf. 837 Randers
OSVALD NIELSEN Entrepenør Telf. 3788 Randers
REVISIONSKONTORET I RANDERS Rådhusstorvet 4 . Telf. 1700 - 3917
CHR. STRANGHOLT Blikkenslager Randers Telf. 951
J. P. LARSEN Telf. 5790 Randers
M. LANCE Forchromning Telf. 3166 Randers
BENNTZENS FORCHROMNINGSANSTALT Randers Telf. 1552
JENS MØLLER's BOLIGMONTERING Randers
Skotøjsmagasinet "CHIC" Telf. 1017 Randers
THORUPS RADIO Tlf. 1652-2280 Randers
LATINER-MESSEN Randers
Urmager og optiker BIRKELUND Randers

SPARE- OG LÅNEKASSEN FOR HOBRO OG OMEGN	
Aktieselskabet BANKEN FOR HOBRO OG OMEGN	
Jydsk Kaffekompagni RANDERS	
RANDERS KUL-KOMPAGNI A/S	
KJÆR KNUDSEN Randers	HAKON JØRGENSEN Guldsmed Telf. 2362 Randers
KARL MØLLER Industrigården Randers	Minderuder Hugo Bech Glasmaler Randers
CHR. ANDERSEN Entrepenør Randers Telf. 2686	Andersen & Sørensen Tømrer- og snedkermestre Randers Telf. 2264
S. P. JENSEN Randers Telf. 483	Randers Børste-, Pensel- og Gadekostefabrik Telefon 1484
C. O. GRANDJEAN Telefon 55 og 75 Randers	KJÆR & ANDERSEN Randers
DALLERUP SKO Randers Telf. 1723	Ankerstjerne & Eriksen Randers Telf. 1653
RANDERS HANDSKEFABRIK	STOKPORT Randers
A/S VESTAS LEM ST.	

Tyske privatskoler i Nordslesvig 1937.

uden kommentarer kunne godtage dansk skolelovgivning i 1920, hvor eventuelle tyske mindretals privatskoler kunne gå ind under tilskudsbestemmelserne for vore friskoler, og der i et lovtillæg blev givet adgang til oprettelse af tysksprogede kommuneskoler — eller afdelinger, hvor 10 % af en skolekommunes vælgere med forældremyndighed over børn under 14 år ønskede det, og det skulle ske, hvis 20 % af vælgerne repræsenterede tilsammen mindst 10 børn i undervisningspligtig alder, stemte derfor.

Alligevel stillede man nye krav. I 1927 krævede man selvstændige skolekommissioner for de tysksprogede afdelinger, hvilket endelig blev indført i 1939. Mellemskoler blev oprettede i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og senere i Tønder. Efter "Herning-overenskomsten" ved landstingsvalget i 1928 godtoges oprettelsen af det tyske gymnasium i Aabenraa. Nordslesvigere, der tog læreruddannelse syd for grænsen, kunne blive ansat i embeder i Nordslesvig (De

skulle dog altså være danske statsborgere). Lærere, der ønskede ansættelse i mindretalsskolerne, fik statsunderstøttelse til videre uddannelse i Jena, senere i Hamborg og Askov.

★ "Som paddehatte skal vore tyske organisationer skyde op"

Men politisk prægede møder og sammenkomster kunne naturligvis ikke tolereres i de offentlige skoler (Forøvrigt heller ikke i de danske skoler, hvor møder kun tolereredes afholdt med lokale kræfter). Dette var vel anledningen til, at man tilstræbte den stærke udbygning af privatskolerne. Ved dem havde man forsamlingslokaler og kunne frit pleje mødeliv og underholdning. Især efter 1933 kom der fart i oprettelsen af dem med faderskaber i Slesvig-Holsten, hvilke også tog sig af ungdomsarbejdet. Man husker Peperkorns drabelige tale: "... som paddehatte skal vore organisationer skyde op. Ti, tyve, tredive, halvtredsindstyve afdelin-

ger skal stå der, før København får gnedet sønnen af øjnene!" (Og slutningen var værre endnu). Man måtte dog foreløbig nøjes med tre snese af privatskoler. Stoltest var man vel, da man under krigen kunne rejse den store skolebygning i Gråsten, hvor den blev indviet 29. november 1942 under overværelse af så prominente personer som SS-overgruppeløber Lorenz og den tyske befuldmægtigede i København, dr. Best o.m.a.

At børneantallet i privatskolerne voksede i de første 2—3 krigsår, kan ikke forbyvse; man må dog erindre, at det samtidig faldt i de 30 kommunale tysksprogede skoler. Fremgangen stagnerer dog i 1943, og i 1944 er man under tallet i 1941. Ved krigens afslutning blev der ren kaos på det skolemæssige område, hvorom senere.

Også på biblioteksområdet satte man kraftigt ind. Ved krigens udbrud var der oprettet ca. 80 biblioteker med op mod 60.000 bind. Litteraturen her prægedes naturligvis efterhånden af ensretningen og under krigen af propaganda.

Schlesvig-Holsteiner Bund arrangerede teaterforestillinger i Nordslesvig og agiterede stærkt for højskoleophold i grænseegnene. — En halv snes ungdomsherberger og en del overnatningshjem blev oprettede. Der blev oprettet frimenigheder og ansat 6 præster til at varetage arbejder her. Disse plejede naturligt nok samarbejde med de 6 præster for de tyske menigheder indenfor folkekirken. Der var et utal af foreninger og sammenslutninger. Underligt var det derfor ikke, at der nu og da mærkedes indre brydninger, som navnlig blev åbenbare ved Hitlers magtovertagelse i 1933.

Allerede i maj 1933 oprettedes Na-

Dyckjær & Christensen
Fiskeeksport
Ringkøbing

G. BECH-HANSEN
Aut. BUR-WAIN forhandler
Telefon 641 . Ringkøbing

Brødrene Trillingsgaard
Ringkøbing Tømmerhandel
Telefon 301

L. C. SØRENSEN
Fiskeeksport
Ringkøbing Telf. 78-79

LUDVIG HERTZ
Manufaktur - Møbler
Ringkøbing

HARTVIG GRAVESEN A/S
Tarm . Telf. 37

HUGO HOLMSTOEL
Jern- og Stålfornretning
Skjern
Telefoner 1 - 601 - 602

CHR. C. GRENE A/S
SKJERN

RINGKØBING FISKEEKSPORT & FILETFABRIK

Ringkøbing

Telefon 376 - 491

N. N. MØLLER & SØN
Telefon 95 Automobilkørsel Ringkøbing

A/S NIELS HANSENS MOTORKOMPAGNI
Ringkøbing

BRANDE & OMEGNS ANDELVSASKERI
A. M. B. A. Brande, telf. 373

HANDELS & LANDBRUGSBANKEN, BRANDE
Filial af Herning Handels- & Landbrugsbank Akts.

MARTENSENS FABRIK A/S
Brande

BRANDE BANK
Aktieselskab

SKJERN OG OMEGNS
SPAREKASSE

P. NISSEN
Urmager og guldsmed - Brilller
Brande

BETONVAREFABRIKKEN »LØVEN«

Skjern.

AKTIESELSKABET SKJERN BANK

ALKJÆRSIG TEGLVÆRK

Skjern

tional-sozialistische arbeitgemeinschaft Nord Schleswig (N.S.A.N.) med S.A.-grupper, motorkorps og marinestorm. I 1934 opløstes dog disse tilsluttede grupper på grund af uniformsforbudet; men mandskabet opfordredes til at slutte sig til Schleswigsche Kammeradschaft (S.K.), som herefter sorterede under N.S.A.N. Men uoverensstemmelserne var så store, at fire "førere" afløste hverandre i hurtig rækkefølge i løbet af to år, til det i juli 1935 lykkedes at samle de nationalsocialistiske grupper under "National-sozialistische deutsche arbeitler partei Nordschleswig (N.S.D.A.P.N., hvor det sidste N. hurtigt blev udeladt). Dyrlæge, dr. Jens Møller, Gråsten, blev udnævnt til "Landesführer" og bevarede herredømmet krigen igennem. 1939 afløste han pastor Johs. Schmidt som folketingsmand.

Med dyrlæge Møller havde man fået en myndig og efterhånden ret hensynsløs fører. Han optrådte udfordrende mod Danmark, til krigen kom, og var direkte fjendtlig mod det under besættelsen.

Nu stod man vel rustet til et aggressivt arbejde i lighed med tyske mindretal i andre grænseområder. Og metoderne derfra var da også kyndig anvendt under det valg, som bragte Jens Møller ind i den danske rigsdag. Men herom er tidligere fortalt.

★ Fra dansk side ønskede man ro og fordragelighed

Det må gentages og ikke glemmes, at det tyske mindretal efter afgørelsen 10. februar 1920 og ved genforeningen var indstillet på at være loyal, for flertallets vedkommende i hvert fald. Fra dansk side ønskede man ro og fordragelighed, hvilket bl. a. opløsningen af Lan-

deværnet klart viste. I store kredse var man endog tilbøjelig til at mene, at den nationale kamp nu var ført til ende, og få var de, der nærede tilbøjelighed for at "gengælde råt med usødet". Derfor beholdt man også så mange tyskuddannede og tysksindede præster og lærere. "De" gjorde jo ikke noget ondt," mente man. Man overså, at de heller ikke kunne gøre det gode, som det daglige mere eller mindre ubevidste dryp fra dansk åndsliv nu engang skulle være. De var undskyldte; for de kendte ikke stort til dansk folkelighed. Men et minus var det mange steder. Imidlertid: havde man fået lov at leve i fred, var alt sikkert kommet til at udvikle sig gnidningsløst. Dansk lovgivning gav fri adgang til at dyrke den kultur, man følte sig knyttet til. Ingen dansk skævede til den, der følte sig tysk, hvis han iøvrigt var loyal borger. Mange tyske forstod det og erfarede det i vore embedskontorer.

★ Rigtyske kredse skærpede modsætningerne

Hvor kom da uroen og de stærke modsætninger fra? Over grænsen fra slesvig-holstenerne, og snart trådte rigtyske kredse i arbejde for at skærpe modsætningerne og øge de grænsepolitiske bestræbelser, som steg efter 1933, blev provokerende omkring 1939 og kulminerede ved besættelsen.

Dele af mindretallets og danske nazisters optræden omkring den 9. april er tidligere berørt og velkendt.

Det første årstid under besættelsen var blandt de tysksindede præget af længslen efter og spændingen omkring grænserrevisionen — udslettelsen af vor "Versaillesgrænse".

Man havde ventet grænsen flyttet til Kongeåen omgående (Peperkorn: "... og de, der ikke vil med, vil en morgen gnide sig i øjnene og erfare, at grænsen er blevet ændret, mens de sov!" — Ak ja! Hvor gned vi os ikke hin dag, hvor det nær var sket!) Det skete altså ikke. — Men hver gang der meldtes om tyske stor-sejre, troede man, at nu kom det. En tid var kvinderne travlt beskæftiget med at sy flag og mændene med at bringe flagstængerne i orden, enkelte steder endogså med at rejse dem. Efterhånden sløvedes håbet, og man blev optaget af nye organisationer, som skulle virke dels under krigen, dels, og måske navnlig, når man ved dens slutning kunne vente at overtage betroede opgaver og vigtige embeder. Tonen blev hurtig anmassende.

★ "Vi står nu direkte under det stortyske riges beskyttelse"

I januar 1941 udtaler dyrlæge Møller: "Vi tjener ene og alene vor fører og den tyske hagekorsfane Men den 9. april begyndte vor folkelige befrielse, og marchen ind i fremtiden vil vi fortsætte!"

Det tyske blad skriver dagen efter: "Vi erkender allerede nu klart, at der ved slutningen af denne krig overhovedet ikke vil findes nogen grænsetyskhed og ingen udlandstyskhed i gammel forstand ... De folkedele, der i fremtiden forbliver uden for rigsgrænsen, men dog inden for aksens økonomiske og kulturelle livsrum, er affødt deres mindretalsklædebon, idet de fra nu af står direkte under det stortyske riges beskyttelse."

I juni udtaler dyrlæge Møller, at man vil gennemføre et års tjene-

Dyckjær & Christensen
Fiskeeksport
Ringkøbing

G. BECH-HANSEN
Aut. BUR-WAIN forhandler
Telefon 641 . Ringkøbing

Brødrene Trillingsgaard
Ringkøbing Tømmerhandel
Telefon 301

L. C. SØRENSEN
Fiskeeksport
Ringkøbing Telf. 78-79

LUDVIG HERTZ
Manufaktur - Møbler
Ringkøbing

HARTVIG GRAVESEN A/S
Tarm . Telf. 37

HUGO HOLMSTOEL
Jern- og Stålförretning
Skjern
Telefoner 1 - 601 - 602

CHR. C. GRENE A/S
SKJERN

RINGKØBING FISKEEKSPORT & FILETFABRIK

Ringkøbing

Telefon 376 - 491

N. N. MØLLER & SØN
Telefon 95 Automobilkørsel Ringkøbing

A/S NIELS HANSENS MOTORKOMPAGNI
Ringkøbing

BRANDE & OMEGNS ANDELSVASKERI
A. M. B. A. Brande, telf. 373

HANDELS & LANDBRUGSBANKEN, BRANDE
Filial af Herning Handels- & Landbrugsbank Akts.

MARTENSENS FABRIK A/S
Brande

BRANDE BANK
Aktieselskab

**SKJERN OG OMEGNS
SPAREKASSE**

P. NISSEN
Urmager og guldsmed - Brillør
Brande

BETONVAREFABRIKKEN »LØVEN«

Skjern.

AKTIESELSKABET SKJERN BANK

ALKJÆRSIG TEGLVÆRK

Skjern

tional-sozialistische arbeitgemeinschaft Nordslesvig (N.S.A.N.) med S.A.-grupper, motorkorps og marinestorm. I 1934 opløstes dog disse tilsluttede grupper på grund af uni-formsforbudet; men mandskabet opfordredes til at slutte sig til Schleswigsche Kammeradschaft (S.K.), som herefter sorterede under N.S.A.N. Men uoverensstemmelserne var så store, at fire "førere" afløste hverandre i hurtig rækkefølge i løbet af to år, til det i juli 1935 lykkedes at samle de nationalsocialistiske grupper under "National-sozialistische deutsche arbeiter partei Nordschleswig (N. S.D.A.P.N., hvor det sidste N. hurtigt blev udeladt). Dyr læge, dr. Jens Møller, Gråsten, blev udnævnt til "Landesführer" og bevarede herredømmet krigen igennem. 1939 afløste han pastor Johs. Schmidt som folketingsmand.

Med dyr læge Møller havde man fået en myndig og efterhånden ret hensynsløs fører. Han optrådte udfordrende mod Danmark, til krigen kom, og var direkte fjendtlig mod det under besættelsen.

Nu stod man vel rustet til et aggressivt arbejde i lighed med tyske mindretal i andre grænseområder. Og metoderne derfra var da også kyndig anvendt under det valg, som bragte Jens Møller ind i den danske rigsdag. Men herom er tidligere fortalt.

★ Fra dansk side ønskede man ro og fordragelighed

Det må gentages og ikke glemmes, at det tyske mindretal efter afgørelsen 10. februar 1920 og ved genforeningen var indstillet på at være loyal, for flertallets vedkommende i hvert fald. Fra dansk side ønskede man ro og fordragelighed, hvilket bl. a. opløsningen af Lan-

deværnet klart viste. I store kredse var man endog tilbøjelig til at mene, at den nationale kamp nu var ført til ende, og få var de, der nærede tilbøjelighed for at "gengælde rådt med usødet". Derfor beholdt man også så mange tyskuddannede og tysksindede præster og lærere. "De" gjorde jo ikke noget ondt," mente man. Man overså, at de heller ikke kunne gøre det gode, som det daglige mere eller mindre ubevistte dryp fra dansk åndsliv nu engang skulle være. De var undskyldte; for de kendte ikke stort til dansk folkelighed. Men et minus var det mange steder. Imidlertid: havde man fået lov at leve i fred, var alt sikkert kommet til at udvikle sig gnidningsløst. Dansk lovgivning gav fri adgang til at dyrke den kultur, man følte sig knyttet til. Ingen dansk skævede til den, der følte sig tysk, hvis han iøvrigt var loyal borger. Mange tyske forstod det og erfarede det i vore embedskontorer.

★ Rigstyske kredse skærpede modsætningerne

Hvor kom da uroen og de stærke modsætninger fra? Over grænsen fra slesvig-holstenerne, og snart trådte rigstyske kredse i arbejde for at skærpe modsætningerne og øge de grænsepolitiske bestræbelser, som steg efter 1933, blev provokerende omkring 1939 og kulminerede ved besættelsen.

Dele af mindretallets og danske nazisters optræden omkring den 9. april er tidligere berørt og velkendt.

Det første årstid under besættelsen var blandt de tysksindede præget af længslen efter og spændingen omkring grænserevisionen — udslættelsen af vor "Versaillesgrænse".

Man havde ventet grænsen flyttet til Kongeåen omgående (Peperkorn: "... og de, der ikke vil med, vil en morgen gnide sig i øjnene og erfare, at grænsen er blevet ændret, mens de sov!" — Ak ja! Hvor gned vi os ikke hin dag, hvor det nær var sket!) Det skete altså ikke. — Men hver gang der meldtes om tyske stor-sejre, troede man, at nu kom det. En tid var kvinderne travlt beskæftiget med at sy flag og mændene med at bringe flagstængerne i orden, enkelte steder endogså med at rejse dem. Efterhånden sløvedes håbet, og man blev optaget af nye organisationer, som skulle virke dels under krigen, dels, og måske navnlig, når man ved dens slutning kunne vente at overtage betroede opgaver og vigtige embeder. Tonen blev hurtig anmassende.

★ "Vi står nu direkte under det stortyske riges beskyttelse"

I januar 1941 udtaler dyr læge Møller: "Vi tjener ene og alene vor fører og den tyske hagekorsfane Men den 9. april begyndte vor folkelige befrielse, og marchen ind i fremtiden vil vi fortsætte!"

Det tyske blad skriver dagen efter: "Vi erkender allerede nu klart, at der ved slutningen af denne krig overhovedet ikke vil findes nogen grænsetyskhed og ingen udlandstyskhed i gammel forstand ... De folkedele, der i fremtiden forbliver uden for rigsgrænsen, men dog inden for aksens økonomiske og kulturelle livsrum, er affødt deres mindretalsklædebon, idet de fra nu af står direkte under det stortyske riges beskyttelse."

I juni udtaler dyr læge Møller, at man vil gennemføre et års tjene-

VRIGSTED SAVVÆRK
Telefon 20 Barrit

**A/S BREDMOSES
TRÆLASHANDEL**
Kibæk - Telefon 16

**VIDEBÆK
KARTOFFELMELSFABRIK**
A. M. B. A.

**HUDEVAD & CO.
MØBLER**
Ulfborg - Telef. 24

KAMSTRUPS BOGTRYKKERI
Lemvig

**TÆRSKEVÆRKSFABRIKKEN
"VESTJYDEN A/S"**
Lemvig

**GRINDSTED
AUTOMOBILFORRETNING
HEDEGAARD & HANSEN**

**ANDELS-SLAGTERIET
MIDTJYLLAND**
Grindsted

A/S BRDR. MICHAELSEN

Metalstøberi og Maskinfabrik
Hedensted - Telf. 150

Jydsk Dunkefabrik A/S
HEDENSTED

Sigurd Stenhøj 1/s
Maskinfabrik
Barrit

FABRIKKEN

Credin

v/ H. Schou
Juelsminde

Juelsminde **DANSK HYDRAULIK** Industri aktieselskab **Denmark**

GRINDSTED-, GRENE OG OMEGNS
Spare og Laanekasse

GRINDSTED MOTOR COMPAGNI A/S
Aut. Ford Forhandler **Telefon 33**

ste for alle tyske nordslesvigere mellem 18 og 40 år. Han tilføjede, at det danske folk endnu ville komme til at gennemgå mange indre kampe, inden det kunne gå ind i den nye europæiske front, og Nordslesvig ville heller ikke undgå at blive draget med i disse kampe, under hvilke der ville tilfalde S.K.-afdelingerne en særlig opgave "som energiske repræsentanter for den nye tid!"

Det irriterede tyskerne efter 1864, at danskerne skulle have så lang tid til at besinde sig — ikke kunne opdage alle de goder, som man fyldte på bordet for dem. Og så slap tålmodigheden op, og man gennemførte tvangsregimentet. Også nu var vi utålelig sendrægtige, mens de havde vældig travlt — og stadig ingen tålmodighed.

Allerede i sommeren 1941 bliver man svært truende. Den tyske lærer Vilh. Jürgensen, som stadig skrev i det tyske blads rubrik: "Unsere Stimme" — skjulende sig under mærket "Asmus von der Heide", henviser til dem, "der må regne med at blive behandlet som fjender i afregningens time!" — Allerede ved årets begyndelse skrev Deichgräber i "Nordschl. Zeitung": Til det nye Europa hører også et nyt Danmark, og vi tvivler ikke om, at det vil lykkes for det som for mange andre lande at blive herre over den engelske epidemi. De små midler herimod har sikkert allerede gjort sig bemærket. I særlig alvorlige tilfælde skal hensigtsmæssigt indrettede kursteder have vist sig helsebringende! — Hvad kan han hentyde til? Ubegribeligt! — For man havde jo ikke kendskab til kz-lejre!

Lad det være nok med disse prøver. Bladet kunne fyldes med lige så uværdige udtalelser.

S.K. trænede flittigt, og på sine steder mærkede man korpsets indflydelse også i skolerne, hvor nogle fanatiske lærere øvede drengene i behandling af håndgranater ved roekastning.

En af korpsets stolteste dage var indvielsen af den tyske skole i Gråsten. Der refereredes, at 400 S.K.-mænd og 300 medlemmer af ungdomsorganisationerne var mødt op og "i stram march gik gennem gaderne forbi markedspladsen, hvor folkegruppeløbererne stod omgivet af de høje gæster fra Riget og København".

Yderligere interesse viste man nu skolerne og børnehaverne, hvis samlede tal nåede op på 100 (heri indbefattet de offentlige skolers tyske afdelinger). Naturligvis øgedes børnetallet noget, hvad også var tilfældet med tallet af danske børn. Agitationen var pågående, og en del indifferente, som blæser med vinden, vil der være allevegne. Men procentvis holdt børnetallet sig nogenlunde på lige fod med stemmetallet ved valgene, hvor det ikke nåede over 15,9 % og kulminerede i 1943.

Efterhånden som månederne og årene gik, svandt håbet om snarlig adgang til de store administrative opgaver, og man måtte tage fat på mere nærliggende krav.

* Energisk hvervning til "Waffen SS"

I "Dibbernhus" i Aabenraa oprettedes hovedkvarter med organisationskontor og Folkegruppekontor.

"Det har været nødvendigt at sammenfatte de forskellige forbund, der ikke umiddelbart hænger sammen med partiet, således at de til enhver tid kan stilles til rådighed for folkegruppeløbereskabet

som et brugbart apparat". Ensretning skal der til!

Under første kontor sorterer partianliggender, selvhjælps central, arbejderspørgsmål, landbønderomsførerskabet, arbejdsanvisningskontor, central for det tyske lastvogns-transportforbund m. v.; under det andet: Det tyske kulturforbund, forbundet for legemsøvelser, sportsvæsen, sundhedsvæsen og kulturcentralen, under hvilken sorterer: kvindeforeninger, skolen, kirken, biblioteksvæsen, film, hjemlig kunst og presse. — Der arbejdes og ensrettes! Ikke underligt, at man samtidig om dansk ungdom siger, at "den kæmper ikke; men der kæmpes om den! ... Den vil ikke vide noget af at være forter i det hele taget. Midtpunktet er det kære Jeg. Man filosoferer og diskuterer på udpræget næsvis facon om rettigheder og friheder, eller man danser, går i biografen og driver omkring i gaderne. En planløs, veg og ældet ungdom, trykket til jorden under den grundtvigske arv!"

Og så var man endda, så vidt det huskes, engang ved at gøre Grundtvig til nazist!

I 1943 var man nået så vidt, at man på et partirådsmøde vedtager følgende resolution:

"For at værne vort folks og de europæiske frontkæmperes ære og for at opretholde den hjemlige fred kræver vi indledt straffeforfølgelse mod lektor Rosent, Aabenraa, provst Schüle, Løgumkloster og pastor Warncke, Ullerup, og deres fjernelse fra grænselandet."

sign. Dr. Møller.

At en sammenslutning, der tæller 150/0 af landsdelens vælgere, kan tillade sig at kræve "landsforvisning" for tre mænd, fordi de har en noget anden indstilling til politik og borgersommelighed end "partiet", kommer

TAGE JOHANSEN
Urmager - optiker - guldsmed
Holsted by

KJELDEN
Holsted st. Telefon 66

**Vejen Metalvarefabrik &
Jernstøberi**
Søndergade 91 Vejen

A/S SIMON BRØND & CO.
Vejen

A/S CENTRALTRYKKERIET
Vejen

**HANSENS
HOTEL**
✱
Telefon 25 & 225
Vejen

**ARBEJDERNES
FÆLLESBAGERI A/S**
Horsens

HESSELHO TEGLVÆRK
Telf. 15 Gårde

ANDELSBANKEN
A. m. b. a.
Haderslev afdeling

INTERNATIONAL TRANSPORT
H. P. Therkelsen
Kruså . Telex 3313 . Tlf. 7 14 54

Brdr. Volkerts Fabriker ^{A/S}
KOLDING

I/S ELEKTROGENO
KOLDING

Vejen Andelsmejeri

DIPLOM IS
Vejen — Telefon 3 & 513

ASKOV ANDELSVASKERI
Askov pr. Vejen

R. M.

Vejen

TAGPAPFABRIKEN PHØNIX A/S
Vejen

VEJEN SPAREKASSE

Haderslev Bank

Man pressede flere og flere unge til fronten.

vist ind under begrebet "terrorilå i al fald Rosents "forseelse" så langt tilbage som et par år før besættelsen!.

Ved folketingsvalget 23. marts 1943 erklærer J. Møller, at man ikke fra tysk side ønsker at deltage i valget p. gr. af, at "7535 tyske folkefæller befinder sig uden-Yderligere andre vil følge. De står ved fronten eller i krigsvigtigt arbejde i riget . . . Fremfor alt har størst vægt: 1800 frivillige. . Siden krigens udbrud er hele vort arbejde blevet indstillet på krigstjeneste."

Man giver afkald på folketingsmandatet, men opnår til gengæld ministeriet. Leder af kontoret bliver dr. Rudolf Stehr, født i Skærbæk, uddannet i Kiel og fra - 37 knyttet til Kreditanstalt Vogelgesang.

Nå! Omsider vågnede dette vege og sløve folk! Hvad skulde vi forresten gøre i den første tid andet end filosofere og diskutere? . . 9. april var et større chok for os, end tyskerne kunne forstå. I tre slægtled havde vi levet i fred og

drømte ikke om andet, nærede overhovedet ikke den tanke, at man kunde slå mennesker ihjel, bare fordi de talte et andet sprog og havde andre ider end vore. Men selv den fredeligste hund kan blive trådt så hårdt på halen, at den værges sig. - Men da vi vågnede, var det ganske vist ikke til det arbejde, man havde ventet af os. Vi var stadig for sløve til at forstå de goder, man bød os. Så måtte vi belæres mere grundigt!

I løbet af 1943, hvor krigslykken havde vendt sig, blev besættelsesmagten mere provokerende. Undtagelsestilstand i Esbjerg og lign. først og fremmest i Ålborg, Odense, og altså Esbjerg. - Den 28. aug. møder dr. Best med ordrer til den danske regering om at erklærer undtagelsestilstand over hele landet og andre uopfyldelige krav: beskyttelse af folk som fraterniserede med værnemagten, og Odense skal betale en bod på 1 mill. kr. o. s. v.

Da et regeringsmedlem begynder at drøfte enkeltheder, afbryder Buhl: "Disse detaljer har næppe nogen interesse. Billedet er klart. Vi skal under tysk styre. Den danske regering skal blive en lyd-regering. Der er ingen grund til at tro, at nogen i denne forsamling vil acceptere disse krav.

Han fik regeringens fulde tilslutning, kongens godkendelse og tak! Best modtog afslaget om eftermiddagen. Der skete intet -- før kl. 4 om natten til den 29. aug.! Da erklærede v. Hanneken landet i undtagelsestilstand, da den danske regering ikke mere er i stand til at opretholde ro og orden i landet". Talrige arrestationer fulgte, og den fulde terror er nu i gang til krigens slutning.

Foreløbig fungerer det danske politi. Men medlemmerne klager ofte over, at de får ordrer, som de mener værende i modstrid med danske interesser. De kan altså pligtet over for sit folk og af plig-ikke handle mod deres samvittighed - selv efter ordrer!

Den 19. aug. 1944 hører da værnemagtens tålmodighed op. Politigården overrumplens ved civiles (danske eller tyskes?) hjælp; samtidig overfalder samtlige politistationer landet over. 2000 politimænd føres i tyske fangelejre!

* Det gik tilbage — og tyskerne blev mere irritable

Dette sidste angår ikke direkte Sønderjylland, men får stor indflydelse her. Det går her som i det øvrige land, at man nu virkelig føler sig i krig med værnemagten. Men det bør huskes, at modstandskampen udelukkende førtes mod materiel og nødtigt mod mandskab!

Efterhånden, som meldingerne fra fronten vanskelig kunne skjule at det gik tilbage, blev både militær og civile tyskere mere irritable og - desperate. Man pressede flere og flere unge til fronten, og de ældre måtte omsider ombytte paradespaden med en mere praktisk og gå i lag med spærringsgrøfter tværs over det nordlige af landsdelen for at hindre indtrængning mod syd af den invasionshær, man frygtede på vestkysten.

Heller ikke her fornægtede det jydsk lune sig. En bonde, som så disse efter de hidtidige erfaringer om moderne krig latterlige foranstaltninger, udbrød: "Ja, at englændere og amerikanere kan gå i land på vestkysten forbi kanoner og Men den grøft her kommer de aldrig over!

AKTIESELSKABET
VARDE STAALVÆRK

Andelsmejeriet

BYENS MEJERI
VARDE

**I/S VARDE SAVVÆRK
& EMBALLAGEFABRIK**

Vand - gas - varme
H. HANSEN & SØNNER
Esbjerg Telf. 1473

**FILETFABRIKEN
"ESBJERG"**
Ny Havn Esbjerg

**ESBJERG
PAKHUS-KOMPAGNI**

CARL B. HOFFMANN A/S
Esbjerg

A/S NICOLAI OUTZEN
Christiansfeld

AKTIESELSKABET

VARDE BANK

Varde Trælasthandel

AKTIESELSKAB

VESTJYSK TRÆLASTHANDEL - VARDE
Varde Betonvarefabrik
Haakon Kunøe & Aage Pedersen

FR. MARTIN

Christiansfeld

**SPAREKASSEN FOR
CHRISTIANSFELD OG OMEGN**

J. VILLEMOES KULFORRETNING A/S
Esbjerg Telefon 5300

A/S ESBJERG TEGLVÆRK

Esbjerg Tovværks Fabrik A/S

ESBJERG HERMETIKFABRIK A/S

Nyhavn **BRØDRENE MATHIASSEN** Esbjerg Telefon 47

J. LAURITZENs SUCCR.

Shipbrokers - Chartering - Agents
ESBJERG
Telegrams "Lauritzen" — Telex 3355
Phones: 3 - 3004 - 3005 - 3006

VALSEMØLLEN

Aktieselskab

Esbjerg

EMIDAN
Danish Milk Products Ltd.
Esbjerg

Nyhavnsgade 25 **O. BERTELSEN** Radio - Sendere - Ekkolod Telf. Esbjerg 3522

P. C. TERLING & CO.
Esbjerg

E. & C.
Hønsfoder fabrik A/S
Esbjerg

FREDE SØRENSEN & CO.
Fiskeeksport
Esbjerg

VULKANO
Rob. Pedersen
Telf. 565-2369 Esbjerg

RAUN BYBERG's
SKIBSBYGGERI A/S
Esbjerg

JOHAN OLSEN & CO. A/S
Bygningsartikler
Esbjerg

AUTOFORUM
Aut. G. M.-forhandler
Esbjerg

N. N. NIELSEN
Maskinfabrik
Esbjerg

BENDIXEN & OLSEN
Elektroinstallatører
Kongensgade 60 Esbjerg

<p>"GEMSEN" Esbjerg</p>
<p>ESBJERG TRÆLASHANDEL A/S</p>
<p>K. DIDERIKSEN Spedition - Klarering Esbjerg</p>
<p>PREMIER SQUASH Esbjerg Telf. 3219</p>
<p>P. FISCHER JENSEN Fiskeeksport Esbjerg</p>
<p>JENSEN & FRØKJÆR Tømrer- og bygningsnedkeri Telf. 4242 (2 lin.), Skjoldsgade 96 Esbjerg</p>
<p>N. P. JENSEN & SØN Skibsbyggeri Esbjerg Telf. 564 - Privat 2263</p>
<p>KJÆHR & TRILLINGSGAARD Englandsgade 4 Telf. 3145 Esbjerg</p>
<p>CHR. NIELSEN'S Tømmerhandel Gørding Telefon 8 og 108</p>

<p>Premier Is Esbjerg</p>	
<p>Ny Havn</p>	<p>ESBJERG TRAWLBINDERI Esbjerg</p>
	<p>A/S NORDISK FLASKEGAS Esbjerg</p>
	<p>ROUST & NIELSEN Maskinfabrik Esbjerg</p>
	<p>A/S VESTJYDSK KRYSTAL-ISVÆRK Esbjerg</p>
<p>Telf. 4188</p>	<p>INGEMANN JØRGENSEN & CO. Fiskeeksport & Filetfabrik Esbjerg</p>
<p>Oscar Wilhelmsen Fiskeeksport en gros Esbjerg</p>	
<p>Fællesforeningen for Danmarks Brugsföreninger CIGAR- OG TOBAKSFABRIKER ESBJERG</p>	
<p>A/S RIBEJERNSTØBERI</p>	
<p>RIBE STAMPEMØLLE C. Husted Christensen Telf. 20 - 320 - Ribe</p>	<p>VAMDRUP STOLEFABRIK v/ Carl Sørensen</p>

PIGTRAAD 1956

Artikler med forfatternavne:

Bockelund, Elise: En skønsang	143
Busk, Sv.: De sidste dage i Dachau	271
Demuth, Chr.: Tysk propaganda i Nordslesvig	145, 303
—: Forsøg på uro i grænselandet	197
Fosmark, Johs.: International kongres i Paris	97
—: Ny fransk dokumentarfilm	107
—: Fange hos Stalin og Hitler (boganmeldelse)	151
—: De sidste breve fra Stalingrad (boganmeldelse)	179
—: Bag tremmer og pigtråd	243
Fosmark, Nic.: Gertrud (boganmeldelse)	217
Hald, A. Hjortå: Kommunismens teori og praksis	128
Holst, Olav: 29. august	159
—: Blade af Satans dagbog (boganm.)	207
—: Tysker som russisk spion (boganm.)	215
—: Krigsflyvere (boganm.)	219
Hauge, Dagfinn: Juleaften blandt 11 dødsdømte nordmænd	255
Jensen, Willads: Digt fra Buchenwald	19
Kornbeck, H.: Redegørelse vedr. modtagne spørgeskemaer	33
—: Pompeji — Oradur sur Glane	103
Lembourn, H. J.: Fra Sigurd Hoel til Remarque	63
Moes, Paul: Tanker over et bundt illegale blade	3, 27, 51
—: En dag for 12 år siden	275
Møller, Per: 18.000 forfulgte slap i sikkerhed	119

—: Den svenske flygtningepolitik	183
—: Dansk lilleputstat på svensk grund	229
—: Hårdt job at arbejde i de svenske skove	287
Rütting, Hans: Tyske parlamentarikers skæbne	41
—: Tyskland bag kulisserne	297
Steffensen, H. Riskær: Ene kvinde i Ryvangen	59
Strandsted, Sigvard: Fem gange jul i fængsel og fangelejr	249

Artikler af forskelligt indhold:

Dansk "helteskib" hædret i London	17
Tysk prins bad om tilgivelse på Tysklands vegne	19
Illegale blade, tanker over et bundt	3, 27, 51
Drøftelse om frihedsmuseet	48
Husfeldt om vore demokratiske ideer	83
Salme bliver fædrelandssang	143
Tysk propaganda i Nordslesvig	145, 197, 303
250.000 til frihedsmuseet	161
Hvidsten-folkene hædres	175
Modstandsbevægelsens historie	240
Montgomery i København	259
Bankrøveriet i Helsingør	275
De danske flygtninge i Sverige	IV
IV	287

Artikler om julen:

Bag tremmer og pigtråd	243
Fem gange jul i fængsel og fangelejr	249
Juleaften blandt 11 dødsdømte nordmænd	255

Bernadotte:

Nye drøftelser om monumentet	15
Svensk hvidbog	111
Seip tilbageviser urigtig påstand	153

Boganmeldelser:

Hammer, Walter: Hohes Haus in Henkers Hand	41
Bøgerne om besættelsestiden	63
Dagbog fra Dachau	72
Kommunismens teori og praksis	128
Buber-Neumann: Fange hos Stalin og Hitler	151
De sidste breve fra Stalingrad	179
Crankshaw: Gestapo	207
Meisner: Spionen	215
Aalbæk Jensen, Erik: Gertrud	217
Brickhill: Mørkets eskadrille	219

Breve fra læserne:

Bønding: Om illegale blade	48
Nielsen, Egon: Til kammeraterne fra Dessauer Ufer	48
S. R. A.: Hilsen fra hospitalsophold for 10. gang	57
Jensen, Willads: Forlovelsen deklareret	156
—: Ungarns frihedskamp	240
—: Tak til de illegale, danske kvinder	191
Grün, Kurt: Til redaktionen	229

Erklæringer:

Dachau-klubben om Ungarn	259
Gestapofangerne om Ungarn	259

Erstatningskravet:

Redegørelse vedr. modtagne spørgeskemaer	33
Sagen i dagspressen	63
Sagen i folketinget	88
Erstatningskravet til Tyskland rejst i Norges storting	128
Det kan dreje sig om kæmpebeholdning	156
Erstatningerne i Tyskland til tyskere forhales	156

Samlet henvendelse i Danmark	161
Kravet til Tyskland er af praktisk politisk art	163
Kravene til Tyskland giver Bretano hovedpine	165
Nordisk samarbejde	195
Danske og norske fanger kræver Tysklands bod	211
Landsrådsmøde i Oslo	220
Debat	223
Frihedsfonden om erstatningerne	225
Mødet i Oslo	227
Skadeserstatning i stedet for bod?	239

Fangeforeningerne:

Belgiens fangeforening har dronningen som gæst	24
Julehøjtidelighed i Randers	24
Dachau-klubben: Ordinær generalforsamling	48
Generalforsamling i Dachau-klubben	57
Kammeratskabsaften	75
Internationalt fangestævne i Paris	81
Generalforsamling i Randers	88
Generalforsamling i København	88
International kongres i Paris	97
Sjællandskonventet	205
Buchenwaldklubben i Århus	207
Medlemsmøde i Dachau-klubben	217
Buchenwald box 8	220

4. maj-kollegierne:

Kollegiebladet i Ålborg	43
Kollegieblad startet i Esbjerg	48
Kollegiet i Odense atter sommerhotel	119
En vennekreds slutter op	153

Flygtninge i Sverige:

18.000 forfulgte slap i sikkerhed	119
Den svenske flygtningepolitik	183
Sveasøjlen	220
Dansk lilleput-stat på svensk grund	229
Hårdt job at arbejde i de svenske skove	287

F. N.:

UNESCO i Bombay	155
Ny ILO-konvention mod tvangsarbejde	192

Kammeraternes Hjelpefond:

Mærkaterne	11, 35, 57, 83
Oplysninger ønskes om bødlerne fra Sachsenhausen	41
Bestyrelsesmøde	75
K.H.'s feriehjem	153
Feriehjemmet bruges meget	192
Bestyrelsesmøde	215

KZ-lejrene:

70 franske ofre fra Mauthausen ført hjem	15
Buchenwald, historien om et digt	19
Stutthofs lejrchef fik 5 år	19
Vil aldrig glemme Auschwitz	24
Frøslev, sælsom oplevelse	24
Otte hjemførtes fra Husum straks efter befrielsen	37
Engelsberg kz-lejr får nu mindelund	43
Hilsen fra Italien til søn af grænsegendarm	72
Tvangsarbejde eksisterer stadig	109
Tyske kz-lejre i dag spærret	131
Norske lægeundersøgelser af eftervirkningerne	161
Mindehøjtidelighed i Buchenwald	175
Neuengamme-lejren i dag tugthus	177
Mindesmærke i Dachau	205
De sidste dage i Dachau	271

Mærkedage:

H. C. Steen Hønsens 25 års jubilæum	48
4-maj-dagen 1956	91
Radioudsendelse	95
P. M. Daell 70 år	191
To nye riddere af Danebrog	192

Nekrologer:

Kornbeck, Ellen	13
-----------------	----

Ditleff, minister	171
Høirup, Mogens	208
Petersen, Valdemar	208

Retssager:

Retsopgøret drøftes	173
Retssag i Tyskland mod fangevogtere	219
Til Hamborg som vidne	227
2 kvindelige storstikkere løsladt	239

Ryvangen:

Juleaften i Ryvangen	1
Ene kvinde i Ryvangen	59
4-maj-dagen	95

Stipendier:

Til studium i Sverige	205
Legatportioner fra Københavns kommune	240

Tyskland i dag:

Jordreformen	77
Tyske kz-lejre i dag spærret	131
Tyskland — bag kulisserne	297

Ungarn:

Ungarns frihedskamp	240
Protest fra Dachau-klubben	259
Protest fra Gestapofangerne	259
FN's hjælp fra 26 lande	269
Brødrene Tholstrups hjælpeaktion	261

Bladet vil fremtidig udkomme den 25. i måneden. Meddelelser og artikler til næste nummer må derfor være redaktøren i hænde senest den 10. januar, medmindre anden aftale foreligger. Adressen er: Slagelsegade 9, 2., København Ø.